

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Raivo Taaramäe
KK050

MOBIILTELEFON- KEELATUD ESE VANGLAS;
LEVIK JA MEETMED SELLE TÕKESTAMISEKS
MURRU VANGLA NÄITEL
Lõputöö

Juhendaja: Andres Põdra, MA

Tallinn 2009

ANNOTATSIOON

JUSTIITSKOLLEDŽ	Mai 2009.a
Töö pealkiri: MOBIILTELEFON – KEELATUD ESE VANGLAS, LEVIK JA MEETMED SELLE TÕKESTAMISEKS MURRU VANGLA NÄITEL	
Töö autor: Raivo Taaramäe	allkiri:
<p>Käesolev lõputöö “Mobiiltelefon - keelatud ese vanglas, levik ja meetmed selle tõkestamiseks Murru Vangla näitel” on kirjutatud eesti keeles ning koos lisadega on töö lõplikuks mahuks 60 lehekülge.</p> <p>Lõputöös antakse ülevaade mobiiltelefonide levikust Murru Vanglas ja ette võetud toimingutest mobiiltelefonide leviku vähendamiseks, samuti analüüsitakse nende toimingute efektiivsust. Töö autor annab ülevaate rahvusvahelisest praktikast ja mobiiltelefonide avastamiseks tarvitusele võetud abinõudest välisriikide näitel.</p> <p>Lõputöö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk käsitleb Murru Vanglas mobiiltelefonide võetusi viimase nelja aasta jooksul, peatükis antakse ülevaade võimalikest salakaubateedest, mille kaudu mobiiltelefonid vanglasse satuvad. Esimeses peatükis vaadeldakse erinevaid kuritegusid, mis on toime pandud Murru Vangla kinnipeetavate poolt mobiiltelefonide abil.</p> <p>Lõputöö teises peatükis keskendutakse Murru Vanglas mobiiltelefonide leviku tõkestamiseks seni ettevõetud meetmete kirjeldamisele; ülevaade antakse nii tehniliste võimaluste arendusele kui ka vanglateenistujate tegevustele.</p> <p>Lõputöö kolmas peatükk moodustub autori poolt läbiviidud uurimusest, selle analüüsist ja arutelust. Uurimuses võrreldakse mobiiltelefonide kättesaadavust Murru Vanglas aastatel 2007- 2009 ja analüüsitakse mobiiltelefonide leviku tõkestamiseks ettevõetud toimingute efektiivsust Murru Vanglas.</p>	
Võtmesõnad : vangla, mobiiltelefonid, salakaup	
Keywords : prison, cellphone, contraband	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud: Juhendaja: Andres Põdra	allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	4
1. MOBIILTELEFONIDE LEVIK VANGLAS JA SELLEGA SEOTUD PROBLEEMID	7
1.1. ÜLEVAADE MOBIILTELEFONIDE KONFISKEERIMISE SAGEDUSEST MURRU VANGLAS	7
1.2. TEADAOLEVAD MOBIILTELEFONIDE SALAKAUBATEED MURRU VANGLASSE	10
1.2.1. Ülevisked.....	11
1.2.2. Transpordipääsla.....	14
1.2.3. Ebalojaalsed vanglateenistujad	15
1.3. ÜLEVAADE MOBIILTELEFONIDEGA SOORITATUD ÕIGUSRIKKUMISTEST MURRU VANGLAS	19
1.3.1. Mobiiltelefoni abil sooritatud erinevad petuskeemid	20
1.3.2. Narkootiliste ainete müügiga tegeleva kuritegeliku grupi juhtimine Murru Vanglast	23
2. MEETMED MOBIILTELEFONIDE LEVIKU TÕKESTAMISEKS VANGLAS	24
2.1. MURRU VANGLAS LÄBIVIIDUD TOIMINGUD MOBIILTELEFONIDE LEVIKU TÕKESTAMISEKS	24
2.1.1. Läbiotsimisrühm ja sisevalvetoimkond	24
2.1.3. Kaudsed meetmed mobiiltelefonide leviku vähendamiseks vanglates	27
2.2 ÜLEVAADE RAHVUSVAHELISEST PRAKTIKAST JA MOBIILTELEFONIDE AVASTAMISEKS TARVITUSELE VÕETUD ABINÕUDEST VANGLATES	28
3. UURIMUS	32
3.1 UURIMUSE METOODIKA JA PROTSEDUURID	32
3.2 UURIMUSE AJAL MURRU VANGLAS KARISTUS KANDVATE KINNIPEETAVATE ANKEETKÜSITLUSE TULEMUSED	33
3.3 KORDUVALT VANGLAS MOBIILTELEFONI OMANUD KINNIPEETAVATE ANKEETKÜSITLUSE VASTUSED...39	
3.4 JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD	45
KOKKUVÕTE	48
KASUTATUD MATERJALID	50
LISA 1	52
LISA 2	56
PEZIOME	60

SISSEJUHATUS

Vangla sisekorraeeskirja¹ § 64 p 10 järgi kuuluvad mobiiltelefonid vanglas keelatud esemete loetellu. Vanglas avastatud ja konfiskeeritud mobiiltelefonide kogus on käesoleva lõputöö autori arvates muljetavaldav. Justiitsministeeriumi vanglate osakonna sisekontrollitalituse andmetel konfiskeeriti eesti vanglates 2007 aastal kokku 1566 mobiiltelefoni (neist 1021 Murru Vanglast) ja 2008. aastal vastavalt 804 mobiiltelefoni (neist 552 Murru Vanglast).

Lõputöö autor on veendunud, et mobiiltelefonide kasutamine kinni peetavate isikute poolt valmistab probleeme vanglas töötavatele ametnikele, kes peavad pingutama nende avastamise ja konfiskeerimise nimel. Paratamatult tekib vanglateenistujatel tunne, et iga ära võetud mobiiltelefoni asemele tekib peagi uus.

Mobiiltelefon vanglas pole probleemiks mitte ainult Eestis. Ka rahvusvahelises praktikas tekitavad mobiiltelefonid vanglas tõsiseid turvariske. Mobiiltelefonidega on tekitatud mitmeid vanglaintsidente näiteks Iirimaa, Inglismaa, Ameerika Ühendriikide, Rootsi ja isegi India vanglates. Kinnipeetavate poolt otsitakse aina uusi võimalusi mobiiltelefonide vanglasse salaja tarnimiseks, samas on vanglate poolt võetud kasutusele mitmeid meetmeid, et piirata mobiiltelefonide salakaubandust vanglamüüride vahel.

Antud lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade mobiiltelefonide levikust ning selle tõkestamiseks ette võetud erinevatest abinõudest nii Murru Vanglas kui ka välisriikides. Lõputöö ülesandeks on kirjeldada erinevaid mobiiltelefonide vanglasse toimetamise viise, nende peitmistaktikat kinnipeetavate poolt ning nende avastamist vanglatöötajate poolt. Lõputöös vaadeldakse viimase nelja aasta jooksul mobiiltelefonide konfiskeerimise statistilisi näitajaid Murru Vanglas, kirjeldatakse ja analüüsitakse nende vanglasse toimetamise takistamiseks ette võetud abinõusid, levitõkestite paigaldamist ning võimalusi, mis kinnipeetavad on avastanud, et nendest erinevatest abinõudest mööda hiilida.

Lõputöö autorile teadaolevalt on vanglas karistust kandvad kinnipeetavad mobiiltelefonide abil sooritanud erinevaid kuritegusid. Telefonitsi on näiteks

---

¹ Vangla sisekorraeeskiri. 30.11.2000. RTL 2000, 134, 2139, RTL 2009, 1, 4

vanglavälistelt isikutelt, olematut kaupa müües, välja petetud ettemaksudena raha; mõjutatud kriminaalmenetluses tunnistajaid; inimestelt on välja pressitud raha; võetud kolmanda isiku nimele SMS -laene ning vanglast on isegi juhitud narkootikumidega kaubitsemist.

Autor on oma senisele töökogemusele tuginedes kindel, et mobiiltelefonide olemasolu kinnipeetavatel raskendab vanglaametnike tööd. Kinnipeetavate isikute käes olevad mobiiltelefonid hõlbustavad kinnipeetavate omavahelist infovahetust nii vanglasiseselt, teiste vanglate kinnipeetavatega kui ka väljaspool vanglat viibivate isikutega. Mobiiltelefonidega suheldes antakse teada näiteks vanglate relvastatud üksuse liikumisest vangla poole, ja nii on kinnipeetavatel võimalik kahandada läbiotsimiste efektiivsust.

Autor on täheldanud, et kinnipeetav, kes omab või kasutab näiteks regulaarselt mobiiltelefoni on kaasvangide silmis oluliselt kõrgema staatusega. Vangide võrdse kohtlemise seisukohalt seab see asjaolu takistusi, kui vanglateenistujad on seadnud eesmärgiks vähendada vangla kuritegeliku subkultuuri mõjusid ja võidelda hierarhia ilmingutega.

Isikule, kes mobiiltelefoni vanglasse salakaubana toimetab, võib see kaasa tuua hiigelsuuri vaheltkasusid. Ajakirja *Edmonton Journal* ajakirjanik Dan Kane Raleigh tõdeb, et tänapäeval on "vanglate mustal turule", lisaks sigarettidele ja narkootilistele ainetele, tekkinud uus ja tulus kaubaartikkel - mobiiltelefon. Ainuüksi 2008. aasta detsembrikuuni on Põhja Carolina vanglas konfiskeeritud aasta jooksul kinnipeetavate käest 140 mobiiltelefoni. Mobiiltelefon on suurepäraseks tuluallikaks - kui väljaspool vanglat on võimalik omandada mobiiltelefon näiteks 25 dollari eest, siis vanglamüüride vahel on tema hinnaks juba 500 dollarit.²

Eelnev näide ilmestab mobiiltelefoni, kui salakaubaartikli tootlikkust: vaheltkasu Ameerika näitel on kuni 20-ne kordne. Ka Eestis on võimalik osta lombardist mobiiltelefon 150 - 300 krooni eest, kuid vanglas algavad mobiiltelefonide kõige lihtsamate ja vanemate mudelite hinnad 3000 kroonist.

---

² Dan Kane Raleigh, N.C. Inmates dial up mayhem from behind bars. *Edmonton Journal*. 09.12 2008

Lõputöö uurimuses on eesmärgiks selgitada välja, miks ja millist ohtu kujutavad mobiiltelefonid vangla sisejulgeoleku tagamisel, kuidas mobiiltelefonid üldjuhul vanglasse satuvad ja milliseid meetmeid Murru Vanglas on rakendanud nende leviku tõkestamiseks. Uurimisülesandeks on vaadelda, kas Murru Vanglas seni rakendatud meetmed mobiiltelefonide leviku tõkestamiseks on vähendanud või mõjutanud mobiiltelefonide kättesaadavust kinnipeetavatele.

Autor on oma lõputöös püstitanud hüpoteesi: mobiiltelefonide leviku tõkestamiseks seni ette võetud toimingud ei ole Murru Vanglas olnud efektiivsed.

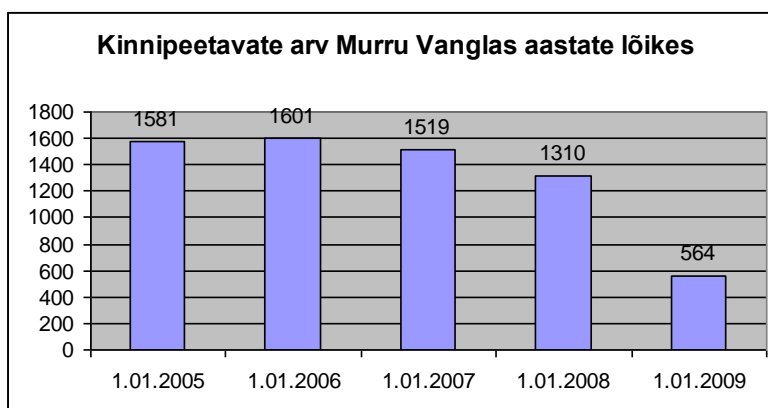
1. MOBIILTELEFONIDE LEVIK VANGLAS JA SELLEGA SEOTUD PROBLEEMID

Käesolevas peatükis annab töö autor ülevaate mobiiltelefonide teadaolevatest salakaubateedest vanglasse ja Murru Vanglas karistust kandnud kinnipeetavate poolt mobiiltelefonide abil vanglas toime pandud seaduserikkumistest. Autor kirjeldab valikuliselt kuritegusid, mis on toime pandud välisriikide vanglate kinnipeetavate poolt, kasutades mobiiltelefone.

1.1. Ülevaade mobiiltelefonide konfiskeerimise sagedusest Murru Vanglas

Järgnevad tulpdiagrammid annavad ülevaate Murru Vangla kinnipeetavate arvust aastatel 2005- 2009 ning mobiiltelefonide võetuse sagedusest eelnimetatud aastate jooksul. Murru Vanglas peeti arvestusosakonna andmetel 2005. – 2008. aastal keskmiselt kinni 1500 kinnipeetavat.

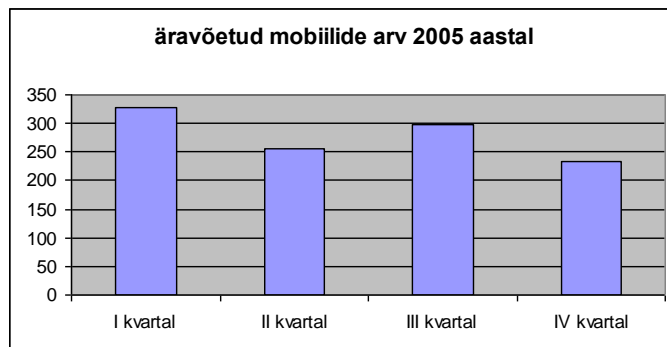
Kinnipeetavate arv langes järsult 2008 aasta juulis, kui ca 2/3 kinnipeetavatest paigutati teistesse vanglatesse ning Murru Vanglasse jäi edasist vangistust kandma veidi üle 500 kinnipeetava.

Joonis 1. Kinnipeetavate arv 01. jaanuari seisuga Murru Vanglas 2005 – 2009. a.

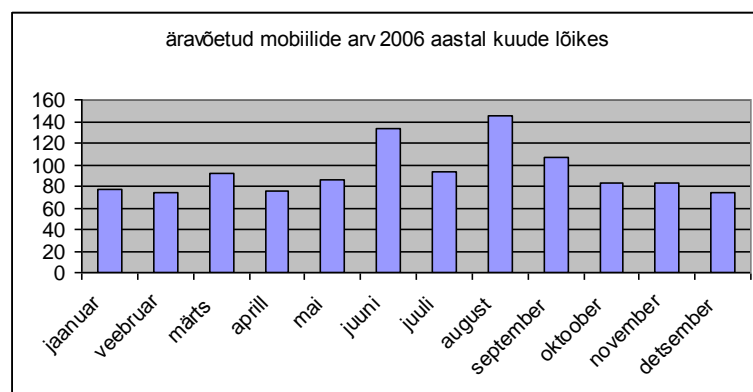
Järgnevalt on esitatud mobiiltelefonide konfiskeerimised 2005. aasta jooksul. Mobiiltelefone leiti ja konfiskeeriti vanglas keskmise sagedusega 3-4 ühikut päevas.

Kokku konfiskeeriti Murru Vangla kinnipeetavate käest 2005. aasta jooksul 1116 mobiiltelefoni.

Joonis 2. Mobiiltelefonide konfiskeerimine Murru Vanglas 2005. a.

Aastal 2006 võeti Murru Vangla kinnipeetavatelt ära kokku 1122 mobiiltelefoni, mis on võrreldes eelneva aastaga kuue ühiku võrra rohkem. Diagrammi vaadeldes võib teha järelduse, et suvekuudel on mobiiltelefone vanglaametnike poolt leitud rohkem. Autor kinnitab, et 2006. aasta suvel oli seoses sagenenud mobiiltelefonide üleviskejuhutudele määratud valvur teenistuspiirkonda, mis asus vangla nn. sisemisel keelualal. Viibides eluosakondade läheduses, õnnestus valvuril tänu lahtistele kambriakendele kuulda, kui kinnipeetav kasutas mobiiltelefoni ning alarmeerida sellest vangla korrapidajat.

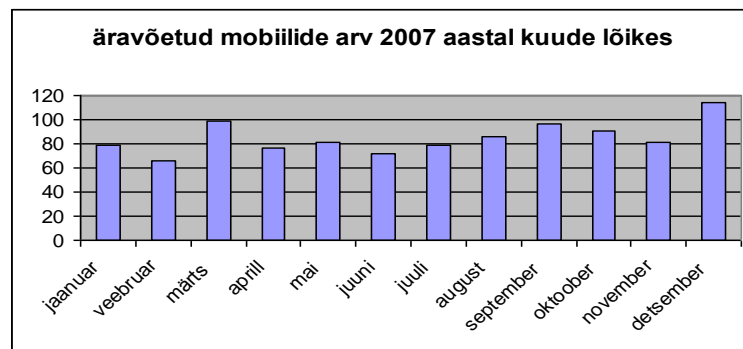
Joonis 3. Mobiiltelefonide konfiskeerimine Murru Vanglas 2006. a.

Aastal 2007 võeti Murru Vangla kinnipeetavatelt ära kokku 1021 mobiiltelefoni. Esitatud jooniselt nr. 4 on näha, et pea iga kvartali lõpus on konfiskeeritud mobiiltelefonide arv suurenenud. See asjaolu võib olla tingitud sellest, et kvartali lõpus

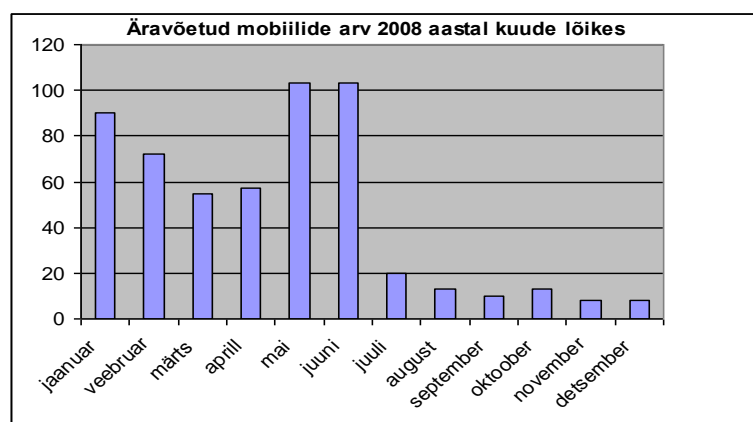
on Murru Vangla tööstusala käitistes materjali sissevedu. Autori arvates võib sellega kaasneda ka mobiiltelefonide sissevedu töötavate kinnipeetavate kaudu.

Järsk tõus mobiiltelefonide võetustes on vaadeldav detsembrikuus, mil oli organiseeritud nn. teenistus tugevdatud järelevalve tingimustes riigipühade perioodiks. Tugevdatud järelevalve ajaks oli vangla direktori poolt määratud ööpäevasesse vahetusse täiendavad meeskonnad (koosnevad 4-5 ametnikust), kes töötasid tavaliselt päevasel ajal ning kes viisid vangla territooriumil läbi hulgaliselt kontrollringkäike ja läbiotsimisi.

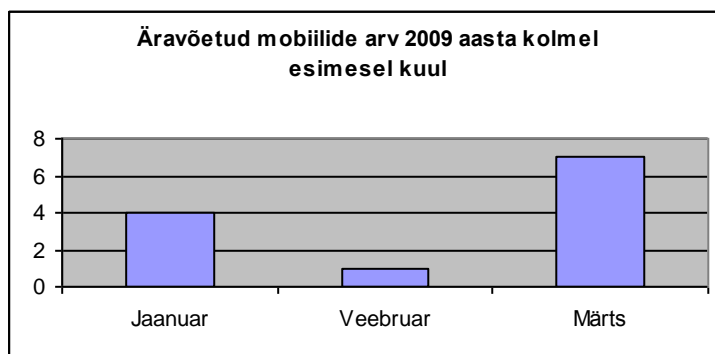
Joonis 4. Mobiiltelefonide konfiskeerimine Murru Vanglas 2007. a.

Aastal 2008 võeti Murru Vanglas kinnipeetavatelt ära kokku 552 mobiiltelefoni, neist valdav enamus leiti esimese poolaasta jooksul, mil kinnipeetavate arv oli vanglas veel üle tuhande. Allpool esitatud diagrammist on näha, et kõige suurem hulk (üle 200 mobiiltelefoni) võeti ära mai- ja juunikuus, mil toimus kinnipeetavate ümberpaigutamine teistesse vanglatesse. Ümberpaigutamisele suunatud kinnipeetavaid otsiti läbi põhjalikult ning just sel viisil leiti hulgaliselt mobiiltelefone.

Joonis 5. Mobiiltelefonide konfiskeerimine Murru Vanglas 2008. a.

Aastal 2009 esimese kolme kuu jooksul võeti ära Murru Vangla kinnipeetavatelt kokku 12 mobiiltelefoni, neist 4 jaanuarikuul võeti korraga ühest peidikust. Kambris, kus peidik asus kandis karistust kinnipeetav, kes kuulus valimisse ankeetküsimustikule vastanud kinnipeetavate hulka, kellelt töö autor on konfiskeerinud vähemalt 3 mobiiltelefoni. Märtsi kuus Murru Vanglas toimunud läbiotsimisele, kus otsiti läbi töötavate kinnipeetavate eluosakond ja käitised leiti samuti ühest käitises asuvast peidikust korraga 4 mobiiltelefoni.

Joonis 6 Mobiiltelefonide konfiskeerimine Murru Vanglas 2009. a.

1.2. Teadaolevad mobiiltelefonide salakaubateed Murru Vanglasse

Varasemates vähestes eestikeelsetes vanglateenistust käsitlevates õppematerjalides on leitud, et salakaup on probleemiks nii Eesti kui ka välisriikide vanglates.

Korreksiooniohvitseri käsiraamatus nimetatakse vangla salakaubaks igasugust sanktsioneerimata nimetust esemeid ning iga sanktsioneeritud nimetust esemeid, mille kogus ületab lubatud. Salakaup kujutab endast alati hinnalist kaupa kinnipeetavate jaoks, millest tulenevalt võivad vangid pühendada märkimisväärse osa oma energiast salakaubale ja sellele juurdepääsuteede rajamisele, ehk salakauba vanglasse toimetamisele.³

Mobiiltelefonide toimetamiseks Murru Vanglasse on palju erinevaid mooduseid, neist enimlevinutest teeb käesoleva töö autor põgusa ülevaate. Kinnipeetavad, kes on tuntud oma leidlikkuses ja oskavad teiste isikutega üldjuhul suurepäraselt manipuleerida, oskavad leida viise, et saada oma tahtmist.

³ Jaaska, A. (1993). Korrektsiooniohvitseri käsiraamat I osa. Konfidentsiaalne. Tallinn, lk 162

Süüdimõistetute iseloom ning piirangutega eluviisid, millistes neil tuleb elada, toovad iseenesest neile kaasa mõtted katsetada midagi keelatud – üritada leida võimalusi, et ametiisikust mööda pääsedes toimetada vanglasse keelatud esemeid. Üheks efektiivsemaks vahendiks selle tegevuse piiramiseks on totaalne kinnipeetavate läbiotsimine. Õige läbiotsimise teel on võimalik avastada salakaupa enne, kui teda suudetakse tuua kinnipidamisasutusse, muutes sellega kergemaks ja turvalisemaks vanglaametniku töö.⁴

1.2.1. Ülevisked

Üleviske nimetuse all tuntakse vanglasse/vanglast keelatud ainete või esemete üle vangla põhipiirde viskamist, samuti vanglasiseselt eluosakonna lokaalsest piirdeaiast keelatud esemete/ainete üleviskamist teise eluosakonna territooriumile.

Murru Vangla asub suhteliselt tiheda liiklusega Haapsalu maantee ääres, mistõttu üleviske sooritamine vanglasse ei nõua erilist pingutust. Üle maantee kasvav tihe põõsastik soodustab üleviske kordaminekut ja üleviskaja märkamatuks jäämist.

Ülevisked on erineva sisuga ja tavaliselt erinevat värvi kleeplindiga mässitud pakikesed. Üleviset ümbritseva kleeplindi värv sõltub tavaliselt aastaajast - talvel on see tumedamat värvi, sest nii oleks kiirustaval kinnipeetaval seda kergem leida lumest, suvel on aga ülevise plaasterdatud tihtipeale valget kleeplinti kasutades. Suuremaid pakke visatakse üle vangla perimeetri tavaliselt käe jõul, väiksemaid pakikesi lastakse näiteks ragulkaga, on esinenud ka vibuga lastud üleviskeid. Pakkide sisuks on olnud tavaliselt narkootilisi ained; mobiiltelefonid ja nende tarvikuid; samuti aineid, mida kulturistid kasutavad treeningutel lihasmassi tõstmiseks (steroidid või kreatiin); üle põhipiirde on visatud alkohoolseid jooke sisaldavad nn. „konteinereid“.

Üleviskeid Murru Vanglasse on sooritatud erinevatest kohtadest ümber terve vangla. Üleviskeid on sooritatud praktiliselt igasse eluosakonda ja suur hulk üleviskeid tehakse ka tööstusalale, kus asuvad erinevad käitised. Selleks lepivad üleviskaja ja üleviske saaja

---

⁴ Samas, lk 80-81

üldjuhul mobiiltelefoni teel kokku täpse aja, mis oleks parim mitte vahele jäämiseks (näiteks kui eluosakonna valvur on läinud kinnipeetavaid saatma meditsiinosakonda, sööklasse vms).

Ülevisete ajaks võib olla suvaline hetk ööpäevast, näiteks võib salakauba vanglasse toimetaja teha üleviske ööpimeduse kattes tööstusterritooriumile ja samas leppida kokku mõne töötava kinnipeetavaga viske täpne asukoht, kuhu viset sooritada. Järgmisel hommikul tööle minnes saab kinnipeetav üles korjata salakauba, mis ööpimeduses vangla territooriumile oli maandunud.

Käesoleva töö autor on korduvalt võtnud osa Murru Vangla julgeolekuosakonna poolt planeeritud operatsioonidest üleviskajate tabamiseks. Ühes neist, 09.02.2008. a. veebruarikuu õhtul kella 21.30 paiku nägi töö autor, kuidas pimedust ära kasutades sooritatakse üleviset.

Murru Vanglaga piirneval Haapsalu maanteel asub vanglamüüride vahetus läheduses bussipeatus. Eelmainitud õhtul liikusid bussipeatuse poole kaks noormeest, kellest üks sooritas äkitselt üleviske. Pärast sooritatud heidet jooksid noormehed erinevatesse suundadesse Rummu asula suunas. Kogu tegevus toimus ca 2-3 sekundi vältel ning seda näha välisvalves olnud valvuri poolt oleks praktiliselt võimatu. Sel korral õnnestus vanglateenistujatel suure koguse narkootikumide sisaldava pakike ja ka üleviske sooritanud noormehed tabada ning neile mõisteti Harju Maakohtu poolt aastaid kestev reaalne vanglakaristus.⁵

Ülevisete vahetuks tõkestamiseks on vanglateenistujad paigaldanud vangla perimeetri esimesele eelhoiatuspiirdele täiendava võrgu, mis on välispiirdest kõrgem. See abinõu on sundinud paljud ülevisked maanduma enne selle jõudmist eluosakonna territooriumile, müüride vahelisele keelualale, sest optimaalse viskenurga saavutamiseks on viskajal vaja kaugeneda kõrgemaks tõstetud piirdest, st. ka kaugeneda eluosakonnast.

Sellistel juhtudel, kui üleviske ei lenda otse elusektsiooni jalutushoovi, sunnitakse autorile teadaolevalt nn. keelualale üleviset ära tooma minema kinnipeetav, kes on teistele vangidele on varasemalt võlgu jäänud, või on ta lihtsalt kergelt mõjutatav isik. Selliseks

---

⁵ Harju Maakohus. 01.09.2008, 1-08-7679, kola.just.ee

teoks värvatakse tavaliselt kinnipeetav, kelle ülesandeks jääb hoolimata vigastustest, mille ta saab okas-ja löiketraatidest üle ronides, ronida üle müüri ja visata ülevise omakorda üle vanglasisese aia, seda ootavatele kaasvangidele. Üldjuhul selline „vahekuller“ ei üritagi tagasi ronida elusektsiooni, vaid jääb vigastatuna ootama alarmeeritud vanglaametnike kohalejõudmist ja enda kinnipidamist.

Vanglas on mitmeid võimalusi kaasvangide ärakasutamiseks ja petmiseks – seega ka eelkirjeldatud tegudele värbamiseks. Kinnipeetavaid sunnitakse või neilt petetakse välja olmetarbeid või vanglakauplusest ostetud kaupu. Vangid mõnikord varastavad teineteise tagant, müüvad üksteisele sigarette, alkoholi või narkootilisi aineid suure hinnakõrgendusega. Vangid müüvad ka mõnikord teineteisele olematuid asju. Kinnipeetav võib sattuda võlgadesse või „*maha mängida oma varanduse*“ mistahes teene või abi eest.⁶

Murru Vangla on otsinud võimalusi, kuidas üleviskajaid takistada. Näiteks tehakse koostööd turvafirmaga G4S, mille patrullauto õhtuti vangla Haapsalu maanteega piirneva välismüüri ääres seisab. Vastavalt Murru Vangla ja turvafirma vahel sõlmitud kokkuleppele, peaks turvatöötaja koheselt vanglale teada andma üleviske sooritamisest. Paraku istub selles patrullautos üldjuhul eelpensioniealine härrasmees, kes lülitab demonstratiivselt sisse auto salongitule ja hakkab ajalehte lugema, tundmata huvi tema auto ümber toimuvaga.

Juhul, kui ülevise on vangla territooriumile siiski tehtud ja see saadakse kätte vanglateenistujate poolt, siis leitud ülevisked avatakse ettevaatlikult Murru Vangla julgeolekuosakonnas. Kui üleviskena on näiteks üritatud vanglasse toimetada ainult mobiiltelefon, siis tehakse avaldus politseile, sest sel juhul on Murru Vangla hinnangul tegemist tahtliku teoga, millega on soovitud toimetada kinnipidamisasutuse territooriumile keelatud esemeid. Kuivõrd selline tegu on toime pandud Rummu asulas, arvatavalt Haapsalu maanteelt, siis palub Murru Vangla alustada vääртеomenetlust vääртеomenetluse seadustiku⁷ § 12 lg 1 ja Karistusseadustiku § 325 lg 1 alustel.

---

⁶ Bowker, L. (1980). Prison victimization. Elsevier North Holland Inc., New York, lk 74-81

⁷ Vääртеomenetluse seadustik. 22.05.2002. RT I 2002, 50, 313, RT I 2009, 3, 14

1.2.2. Transpordipääsla

Murru Vanglas koosneb transpordipääsla toimkond tavalisest neljast vanglaametnikust. Nende ülesandeks on vanglasse saabuvate ning vanglast lahkuvate suuremate ja väiksemate veoste kontrollimine, seda just keelatud esemete leidmise eesmärgil. Väljuva transpordi kontroll on vajalik, et ka nurjata võimalikku kinnipeetavate poolset põgenemiskatset.

Ühel tööpäeval siseneb Murru Vanglasse ja lahkub vanglast keskmiselt 15 autot, erinevatel ehitusperioodidel võib autode hulk päevas olla kümne võrra suurem. Transpordipääsla toimkond peab saatma ka veoseid vangla territooriumil, ning kohati ongi kaks ametnikku pidevalt hõivatud transpordi saatmisega. See tähendab, et saabuvate ja lahkuvate autode kontrollimiseks jääb vaid kaks vanglaametnikku, mis ei ole autori arvates piisav, et tagada kvaliteetselt veoste kontrolli.

Vanglasse saabub lisaks prügiautodele, sööklasse toiduaineid transportiva veoautodele ja muude olmetingimustega seotud sõiduautodele ka tööstusterritooriumile suunduvad suurveokid, näiteks palgikoormatega haagisveokid, suured prügikonteinerite tõstukveokid jne. Suuregabariidilisi konteinereid tuuakse vanglasse remonti ja värvimiseks sinna asuvasse käitisesse, mille töötajateks on enamuses kinnipeetavad.

Vangla transpordipääsla kaudu on võimalik vangla territooriumile salakaubana tarnida märkimisväärses kogustes keelatud aineid või esemeid erinevate konteinerite või muude suuregabariidiliste raketiste sees.

Selle väite kinnituseks on kirjeldatud vahejuhtumit, kus leiti NSV Liidu suurim narkootikumide veos 1966. aastal konteineri topeltseina vahelt. Tollal äratas tollitöötajate tähelepanu konteineri tugevdusribide arvu mittekokkulangemine seest- ja väljastpoolt. Konteineril oli seespool rohkem tugevdusribisid kui väljastpool. Narkootiliste ainete kättesaamiseks lõigati konteiner katki.⁸

Ka palgikoorma sisse on võimalik peita keelatud esemeid, uuristades näiteks palkide sisse õõnsuseid. Palgikoormad on hästi seotud ning nende lahtivõtmine selle kontrollimiseks transpordipääslas ei ole võimalik. Samuti pole raske ehitada suure

---

⁸ Skvortsova, K. F. (1999). Rassledovanie kontrabandõ; praktitseskie posobije. Moskva: Jurist, lk 96

prügikonteineri sisse peidikuid, mis sisaldavad erinevat salakaupa kinnipeetavate jaoks. Salakaubaga palgid või siis konteiner märgistatakse eelnevalt kinnipeetavatega kokkulepitud moel. Autori arvates on keelatud esemete vanglasse sattumisel oluline roll just erinevatesse vangla territooriumile sisenevate autodesse ehitatud peidikutel.

Mainimata ei saa jätta ka igapäevaselt vanglasse sisse ja välja sõitvad muid transpordivahendeid nagu näiteks traktor ja fekaaliveoauto, mis oma transpordipääsala läbitavuse sagedusega kindlasti uinutavad seal töötavate ametnike valvsuse. Sageli on vangla transpordivärvate taga sissesõitu ootavate autode järjekord, mis ulatub vanglaga piirneva suhteliselt tiheda liiklusega Haapsalu maanteeeni välja ja sealt edasigi.

Salakaupa vanglasse toimetada soovival isikul ei ole teoreetiliselt kuigi keeruline, kõndides vanglasse sisenevatest autodest mööda, märkamatuult poetada auto furgooni või siis kleepida/ kinnitada magneti abil auto külge pakikesi salakaubaga. Seejärel võttes näiteks mobiiltelefoni kaudu ühendust kinnipeetavaga, informeeritakse millise veoki küljes ja kus täpsemalt salakaup asub.

Vanglasse siseneva transpordi koormate mahalaadimisega tegelevad vanglas kinnipeetavad ning tihti on olnud ka käesoleva lõputöö autorile märgatav, kui närvilised ja kärsitud on kinnipeetavad mõnda koormaautot oodates. Sageli kinnipeetavad lausa kibelevad, et just sellelt autolt saaks kiiremini koormat maha laadida.

1.2.3. Ebalojaalsed vanglateenistujad

Kinnipeetavad nimetavad isikuid, kes neile vanglasse keelatud esemeid toimetavad „jalgadeks“. Aegade jooksul on püütud ametnikke „ära osta“ ja sundida neid tooma vanglasse keelatud esemeid. Kinnipeetav, kellel olid omad „jalad“, oli alati teiste kinnipeetavate seas rohkem lugupeetud ja väärtustatum.

Ametnik müüb tavaliselt oma au, kas isikliku kasu saamise nimel või laseb ennast muudmoodi sisse mähkida, kas siis oma tööd lohakalt tehes või lastes ennast provotseerida. Üldjuhul algab lubamatu koostöö vangiga väikestest teenetest, näiteks viia välja kiri, et see kiiremini kohale jõuaks, tuua vanglasse mingi süütu asi (kellapatarei) ning kui töötaja on täitnud selle palve, areneb keelatud suhtlus järjest

edasi. Vangikeeles öeldakse, et ametnik ongi nii sattunud „konksu“ otsa. Edasi võidakse juba avaldada psüühilist survet – kui sa näiteks ei too palutud asju, siis ähvardatakse avalikustada ametniku varasem keelatud tegevus.

Eelpool kirjeldatud ametnikud on keelatud esemeid vanglasse toonud erinevatel moodustel, peites neid nii kohvipakkidesse, kleepides oma keha külge või jätnud neid lihtsalt taskusse, kinnitades vahelejäämisel hajameelselt, et need kuuluvad talle.

25.02.2008. a. leidis aset vahejuhtum, kus Keila Ühisgümnaasiumi naisõpetaja, kes andis Murru Vanglas kinnipeetavatele muusikatundi, tõi käekoti sees, selle topeltpõhja all, vanglasse viis mobiiltelefoni, mille sisse oli omakorda peidetud veel narkootilisi aineid sisaldavaid pakikesi. Käesoleva lõputöö autori arvates ei teadnud õpetaja tõenäoliselt mobiiltelefonidesse peidetud narkootilistest ainetest ning arvas, et toob vangla territooriumile vaid mobiiltelefone.

Muusikaõpetaja tabati tänu vangla julgeolekuosakonna ametnike teostatud jälitustegevusele. Küsimusele, miks ta mobiiltelefonid vanglasse toimetada püüdis vastas ta, et tema koju olid tulnud tundmatud isikud, kes ähvardasid teda, et keeldumise korral õiendatakse arveid tema pojaga. Kas tema jutt vastas tõele, selgitavad välja politseiametnikud, kellele õpetaja vangla julgeolekuosakonna ametnike poolt edasisteks menetlustoiminguteks üle anti.

Sarnane juhtum leidis aset ka Irimaal, kus kinnipeetavad kasutasid ära vangla kaplani „heausklikust“. Dublinis asuva Mountjoy vangla kaplanit kasutati tema teadmata, katses tuua salakaubana mobiiltelefon vanglasse – sünnipäevatordi sees. Õde Eithne't paluti vanglasse sisse tuua kook ning tal ei olnud aimugi, et mobiiltelefon oli peidetud koogi sisse.

Taotluse vangla ametivõimudele sünnipäevakoogi saamiseks tegi vang, kes kandis kahe aastast vangistust süütamise eest. Luba selleks anti ning vangla vanemametnik palus kaplanil tuua see tort vanglasse. Kui kaplan lõuna ajal tagasi vanglasse saabus, andis ta koogi üle, et seda kontrollitaks röntgenaparaadiga. Koheselt avastati koogi sisse peidetud mobiiltelefon.

Iirimaa vanglateenistuse esindaja ütles, et see intsident rõhutab hiljuti paigaldatud turvavarustuse efektiivsust. Pärast röntgenaparaadi tutvustamist vähenes märgatavalt narkootikumide ja mobiiltelefonide keelatud tarnimine vanglasse külastajate poolt. Samas aga mobiiltelefoni hankimise hind vanglas tõusis dramaatiliselt. Ametnikud ütlesid, et see intsident näitas, kui meeleheitlikult üritavad vangid leida võimalusi salakauba sissetoomiseks vanglasse. Mobiiltelefoni vanglasse salakaubana toomine on Iirimaaal tõsine seaduserikkumine, mille eest maksimumkaristusena on ette nähtud viis aastat vangistust.⁹

Murru Vanglas töötasid kuni 2008. aasta veebruarini ehitusfirmad, kes ehtasid uut kutsekooli ja sööklahoonet. Seal töötavad ehitajad, jäädes vahele mobiiltelefoni vanglasse sissetoomise katsega, ei kaotanud just palju - nad küll kõrvaldati tööobjektilt Murru Vanglas, kuid ilmselt jätkasid nad tööd samas firmas mõnel teisel objektil.

„Jalgade“ värbamiseks alustavad kinnipeetavad ametnikuga nii-öelda sõbrutsemist juba pikalt enne esimest palvet midagi vanglasse tuua. Selleks on erinevaid mooduseid. Esimeses faasis kinnipeetavad lihtsalt jälgivad ametnikku, püüdes aru saada tema nõrkadest kohtadest ja kommetest. Sellisteks tähelepanekuteks võivad olla näiteks sage alkoholi tarbimine teenistusest vabal ajal, jahedad suhted oma perekonnaga, kolleegidega, sõpradega või siis ka võimalik hirm kinnipeetavate ees.

Ajakirja Prison Service Journal 2005. aasta jaanuari numbris kirjeldab Dr. Elaine Crawley oma artiklis uue vanglaametniku esimese tööpäeva muljeid. Crawley jutustab, et ta pidi ennast väga tagant sundima, et siseneda vanglavärvast, sest tema hirm vangide ees oli suur. Enne vanglasse teenistusse asumist oli ta vanglast ja vangidest kuulnud ainult meedia kaudu. Ta surus käed taskusse, et varjata oma käte värisemist ajal, kui vangid hakkasid karjuma: „näe, kollanokk tuleb“. Ta suutis hirmust sel korral üle olla ning ta tõdeb nüüd, et ei vahetaks tööd vanglas enam millegi vastu.¹⁰

Teises faasis püüavad harilikult kinnipeetavad leida ametnikuga „ühist keelt“, nõustudes näiliselt ametniku hoiakutega, seda kas siis poliitikas või suhetes lähedaste või

---

⁹ Nun the wiser: mobile phone found in jail birthday cake. <http://tinyurl.com/64tmqj> , 22.07.2008

¹⁰ Crawly, E. 2005. - Prison Service Journal, 157, 6

kolleegidega. Kinnipeetavad üritavad käituda selle ametniku tööajal eriti korrektselt, püüdes vältida väiksemaidki konflikte.

Ametnikud, kes töötavad ööpäevase graafikuga on eriti ohustatud pakkumiste ees tuua vanglasse salakaupa. See tuleneb sellest, et õhtusel ajal, kui ta on eluosakonnas ainus ametnik, kipuvad kinnipeetavad temaga suhtlema, seda nii informatsiooni saamiseks vanglast kui ka vanglaväliselt, samuti ka selleks, et tekitada ametnikuga usalduslikku suhet. Ööseks pakutakse ametnikele igavuse peletamiseks näiteks transistorraadiot, ajalehti, ajakirju vms.

Sageli järgnevad sellistele pakkumistele palved tuua vanglasse miskit süütut ja tagasihoidlikku, näiteks patareisid sellesama laenatud transistorraadio jaoks või kleeplinti sellesama ajakirja rebenenud kaante või lehe kinni kleepimiseks. Selliste soovide täitmise korral järgnevad reeglina üha nõudlikumad soovid sissetoodavate esemete ja ainete suhtes.

Olles kasutanud kinnipeetava poolt pakutud hüve, ei suuda ametnik sageli ka edaspidi keelduda nendest ning teda tõugatakse osavate vang-manipulaatorite poolt üha enam „libedale teele“. Selline salakaubakulleriks olemine võib vanglateenistuja jaoks sageli lõppeda kuriteo sooritamise ja seeläbi vangistusse sattumisega.

Selliste juhtumite vältimiseks peaks ametnik töö ajal siiski jääma tööle keskendunuks ning kodused mured ja muud probleemid jätma tööle tulles vanglamüüride taha. Ametnik ei tohiks mitte mingil juhul jagada oma muresid ega ka rõõme kinnipeetavatega, kes võivad neid kasutada ära ametniku vastu ja enda huvides. Samuti ei tohiks ametnikud kinnipeetavate kuuldes lahendada oma lahkavamusi ning erimeelsusi, olgu need nii tööalased või töövälised.

Kindlasti ei tohiks ka ülem oma alluvaid noomida kinnipeetavate juuresolekul, millele järgneb kindlasti, ülemuse lahkudes, kinnipeetavate toetus ja nõuanded alluvale ametnikule. Sellised nõuanded võivad lõppeda mõjutatava isiksuse puhul usalduslike suhete tekkimisega kinnipeetavatega. Edasi järgneb juba nn. „konksu neelamine“ ja „seljakoti selga panemine“, nagu kinnipeetavad omavahel nimetavad ametniku värbamist ja kasutamist salakauba vanglasse toimetamiseks.

1.3. Ülevaade mobiiltelefonidega sooritatud õigusrikkumistest Murru Vanglas

Kinnipeetav, viibides vanglas, omab üldjuhul piiramatult vaba aega, mille ta püüab sisustada võimalikult kasulikult enda jaoks. Murru Vanglas kannavad 2009. a. märtsikuu seisuga karistust 520 kinnipeetavat, kellest töötavaid on vaid 153, mis moodustab kõigest ca. 30% ning õppivaid kinnipeetavaid on keskmiselt 90, mis moodustab koguarvust ca. 16%. Eeltoodust võib järeldada, et suurem osa kinnipeetavaid on ilma töö- või koolikohustuseta, mis jätab neile liigselt palju vaba ja kasulikult sisustamata aega.

Käesoleva lõputöö autorile on jäänud mulje, et kurjategija, kes kaotab tulusa teenistuse vabaduses, püüab sageli vahendeid valimata jätkata teenimist vanglas, vaatamata sellele, et ta viibib maksumaksja rahadest tasutud eluaseme kuludel ja toidukordadel. Selleks on mitmeid võimalusi: erinevate petuskeemide väljatöötamine, erineva salakauba vahendamine või näiteks narkootikumidega kaubitsemine.

Mobiiltelefonide vanglasse salakaubana sissetoimetamine toob vahendajatele tohutuid kasumeid. Mobiiltelefonide eest arveldamine toimub autorile teadaolevalt vanglasisese vahetuskaubaga. Vahetuskaubaks võivad olla näiteks sigaretid, kohv, narkootikumid, kuid ka sularaha. Sularahaga kauplemine on vanglas kinnipeetavale siiski üsna tülikas, sest seda saab ta kasutada alles kas vabanedes või siis ainult selleks, et värvata või finantseerida korrumpeerunud vanglateenistajat.

Sarnaselt Eesti vanglatele on samalaadne olukord ka Soome vanglates. Läbi viidud uurimuse kohaselt on Helsingi Vanglas raha ekvivalendiks näiteks sigaretid, kohv, telefonikaardid ja narkootilised ained. Neid vahetatakse tavaliste tarbekaupade, toidu või ka teenuste vastu. Näiteks raadiod, lambipirnid ja CD-mängijad vahetavad sageli omanikku, juuksuriteenus, juriidiline abi või ka massaaž on kinnipeetavate kaubavahetusel kujunenud arvestatavaks „valuutaks“¹¹.

---

¹¹ Ruckenstein, M., Teppo, A. (2005). Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Rikosseuraamoviraston julkaisua. Vammala:Vammalan Kirjapaino Oy, lk 21

Mobiiltelefonide abil liigub kinnipeetavate vaheline informatsioon ülikiirelt, seda nii vangla erinevate eluosakondade vahel kui ka erinevate vanglate vahel. Vanglate relvastatud üksuse lähenemisel vangla poole helistatakse tihtipeale kinnipeetavate tuttavate poolt kinnipeetavate mobiiltelefonile ja alarmeeritakse neid juba varakult, nii nurjates sageli erioperatsiooni efektiivsuse ja ootamatuse momendi.

Esitatud näide kinnitab, et mobiiltelefone kasutades on kinnipeetavatel võimalus luua reaalseid vastasseise vanglaametnikele, häirida nende seaduspärasest tegevust kinnipeetavate õigusrikkumiste takistamisel või võimalike kuritegude ennetamisel.

1.3.1. Mobiiltelefoni abil sooritatud erinevad petuskeemid

Käesoleva lõputöö valmimise ajal on käimas kohtuprotsess grupi Murru Vangla kinnipeetavate üle, kes aastatel 2004-2006 petsid kergeusklikelt inimestelt välja suure summa raha. Väljapetmise töövahendiks oli kinnipeetavatel mobiiltelefon. Töö autoril õnnestus ühte selles kuriteos osalenud kinnipeetavat intervjuuerida. Kinnipeetav soostus intervjuud andma meelsasti ja tundis isegi uhkust toime pandud kuriteo üle. Kahju, mis kinnipeetavad inimestele tekitasid oli kinnipeetava sõnul umbes 1,5 miljonit krooni.

Kinnipeetavad panid mitu kuulutust - teadet erinevatesse ajalehtedesse. Kuulutuses oli kirjas, et müüakse traktorit, mille hind oli 50 tuhat krooni turuhinnast madalam ja selle müügiga on väga kiire. Kuulutusele vastanud inimesed kuulsid telefoni teel südantlõhestava loo vanema härrasmehe käest, kuidas tema poeg oli võtnud pangalaenu, tagatiseks oma isa sünnitalu, ja et kuna poeg ei tule toime pangalaenu tasumisega, siis on nüüd tema talukoht ohus.

Selle talukoha kaotamine jätkaks vanahärra ilma elukohast ja raskendaks muul viisil tema eluolu. Lisaks rääkis vanahärra veel helistajale, et niigi olevat viimane aasta tema jaoks kurb, kuna hiljuti suri ka tema vend, kes enne surma soetas endale uue traktori. Seda traktorit vanahärra nüüd müübki, et päästa oma talukoht. Traktorist olevat aga keegi juba huvitatud, selle reserveerinud ning lubanud isegi järgmise päeva hommikul ettemaksu teha.

Sellist juttu uskudes, läksidki kergeusklikud ostjad - tavaliselt talupidajad, petuskeemiga kaasa. Kergeusklikud ostuhuvilised hakkasid traktorimüüjat ümber veenma, et viimane

traktori just talle müüks, lubades teha ettemaksu koheselt, millega vanahärra lõpuks ka soostus. Ettemaks jäi 25-60 tuhande krooni vahele ning see kanti arveldusarvele, mille oli avanud pangas mõni narkomaan või alkohoolik, saades selle eest 500-1000 krooni. Pärast arveldusarve avamist andis nn. „tankist“ kõik oma pangaparoolid ja magnetkaardid ära, tundmata huvi, milliseid tehinguid selle arvega edasi tehakse.

Traktorimüüki uskusid väga paljud. Kinnipeetavad olid telefoni teel olnud nii usutavad, et intervjueeritava kinnipeetava sõnul oli juhus, kus kolme päeva jooksul teenisid nad ettemaksude näol 560 000 krooni.

Peale traktori müügi oli sel samal kinnipeetavate grupil veel teinegi raha petmisskeem: kinnipeetavad andsid samamoodi kuulutuslehtedes teada, et saadavad inimesi tööle Soome, Rootsi, Norra ja Iirimaaale.

Aastatel 2004-2006. a olid Murru Vanglas mõndadele kinnipeetavatele veel lubatud sülearvutid ja isegi printerid. Kinnipeetavad trükkisid valmis korrektsed töölepingud, mis olid väga tõepärased põhjusel, et üks kinnipeetav sellest grupist oli enne vanglasse sattumist töötanud Soomes ning tal oli jäänud alles enda töölepingu koopia.

Töölepingul oli märgitud ka arveldusarvenumber, millele pidid töötajad kandma üle lennupiletite ja tööloa saamiseks vajaliku summa. Tavaliselt oli summa väga täpne, isegi 10 kroonise täpsusega, et hajutada kahtlust võimaliku pettuse ees.

Kuulutusel olnud mobiiltelefoninumbrile helistanud töötajad said teada, et välismaale tööle saadetakse gruppina pärast vajaliku summa ülekandmist ning grupid sõidavad välja kord kuus. Kui inimene oli huvitatud, siis küsiti tema postiaadress, kuhu saadeti posti teel tööleping. Kahtluste vältimiseks saadeti kirjad Murru Vanglast illegaalsel teel läbi vangla tööstusterritooriumi, tavaliselt kaupu vanglasse transportivate veoautojuhtidega, kes ka postitasid kirjad Tallinnas.

Kinnipeetavatel oli sõlmitud pangaga telefonipanga teenus, mille abil saadi teada, kui summa oli arvele laekunud. Telefonipanga abil said kinnipeetavad teha rahalisi ülekandeid oma vabaduses viibivatele tuttavatele, kes kandsid raha edasi vastavalt tema korraldusele kas kinnipeetava poearvele vanglas või võeti see välja sularahana.

Pärast rahaülekande teate kättesaamist helistasid kinnipeetavad töötajale ning teatasid kuupäeva ja koha, kus tööleminevad grupid kogunevad, tavaliselt oli see Rahvusraamatukogu esine parkla. Helistati põhjusel, et viita aega, millal töötaja avastaks pettuse ja läheks politseisse. Kogunemiseks ettenähtud kuupäeval tehti „tankisti“ pangaarve tühjaks ja kuulutusel oleva telefoninumbriga SIM- kaart hävitati ning muretseti uus.

Intervjueeritud kinnipeetava sõnul paljud petta saanud inimesed politseisse ei pöördunudki. Nad võisid tunda häbi oma petta saamise üle või siis pidades kaotatud summat liiga väikseks (tööluba ja lennukipilet oli 2000 krooni ringis). Kinnipeetav lisas uhkustades, et isikud, kes petta said, maksid talle ja teistele selles grupis olnud Murru Vangla kinnipeetavatele „koolituse eest oma rumaluse vastu“.

Kolmandaks petuskeemiks olid SMS-laenud, mis ka meedias hulga kajastust leidsid. Skeem toimus järgmiselt: kinnipeetavate poolt avaldati uued töökuulutused vabadele töökohtadele Soomes ja Rootsis. Sellele kuulutusele reageerinud inimesed, kes helistasid kuulutusel olevale mobiiltelefoni numbrile, kuid ei osanud aimatagi, et nendega kõneleb hoopis Murru Vangla kinnipeetav. Kinnipeetav esitles ennast töövahendajana, kes oli isegi nii vastutulelik, et lubas kinni maksta töötaja sõidu- ja majutuskulud (2000 EEK-i piires).

Kulude tagastamiseks vajab „võlts töövahendaja“ aga töötaja nime, isikukoodi ja ka pangakonto arveldusarve numbrit. Saades vajalikud andmed, võttis kinnipeetav sellele kontole erinevatest tegutsevatest kiirlaenuandjate firmadest SMS-laenu, mis kokku oli 15 000 EEK-i. Seejärel helistas kinnipeetav töötajale tagasi, vabandades, et firma raamatupidaja oli teinud eksituse ja saatnud 2000 krooni asemel 15000 krooni. Kinnipeetav palus raha saajal kanda ülejäänud 13000 krooni tagasi arvele, mille oli avanud „tankist“, kes oli oma avatud arve koodid üle andnud kinnipeetava kaasosalisele.

1.3.2. Narkootiliste ainete müügiga tegeleva kuritegeliku grupi juhtimine Murru Vanglast

09.08.2005.a. peeti kinni grupp isikuid Tallinna linnast, Harju maakonnas, Loo aleviku lähedusest suure koguse narkootiliste ainete (4,451 kg hašišit, 1000 ecstasy tabletti, 99,30 g heroini ja 398,9 g kanepi õisikuid) üleandmisel. Uurimise käigus tuvastati, et selle tehingu toimimist jälgis Murru Vangla kinnipeetav, kes kandis samal ajal vanglakaristust narkootikumidega seotud kuriteo eest.

Olles kinnipeetav, jätkas kurjategija oma varasemat tegevust müüride tagant, andes korraldusi mobiiltelefoniga, leppides kokku kohtumiskaiku ja -aegu narkootiliste ainete üle andmiseks. Mobiiltelefoni olemasolu tõttu sai kinnipeetav jätkata oma õigusvastast tegevust. Samuti organiseeris ta, mobiiltelefoni kasutades, 09.02.2005.a. üleviske Murru Vangla territooriumile, mis saadi kätte vanglatöötajate poolt. Üleviske sisuks oli taas suur kogus (95,38 g amfetamiinsulfaati; 1,79 g kokaiinhüdrokloriidi; 10 MDMA tabletti ja 29,64 g hašišit) narkootilisi aineid. Kinnipeetavale mõisteti Harju maakohtu poolt selle kuriteo eest KarS § 184 lg 2 p 1,2 järgi 7 aastat ja 7 kuud vangistust¹².

---

¹² Harju Maakohus. 24.05.2006. 1-06-2806, kola.just.ee

2. MEETMED MOBIILTELEFONIDE LEVIKU TÕKESTAMISEKS VANGLAS

2.1. Murru Vanglas läbiviidud toimingud mobiiltelefonide leviku tõkestamiseks

2.1.1. Läbiotsimisrühm ja sisevalvetoimkond

Arvukate kohustuste seas, mida vanglaametnikud oma igapäevatoos täidavad, on ka vanglasisese ohutuse ja julgeoleku tagamine. Lisaks muudele vastutusrikastele ülesannetele, nagu trellide, akende, luukide, uste ja lukuseadmete kontrollimine ning sagedane järelevalve teostamine ja kinnipeetvate kohalolekukontroll, peab ametnik alati olema häälestatud ka salakauba leidmisele.

Kinnipidamisasutuse arhitektuuriline eripära iseenesest loob loomuliku varjupaiga salakauba varjamiseks. Laiemalt levinud ja enamefektiivsemaks vahendiks salakauba tõkestamiseks ja avastamiseks vangikambris on ootamatu ja totaalne kambri läbiotsimine.¹³

Igal Murru Vangla sisevalvetoimkonnal on tekkinud valvuritest nn. meeskond, kes oskab efektiivselt teostada läbiotsimisi. Tavaliselt koosneb see kolmest kuni neljast valvurist, kellega liitub olenevalt läbiotsitavast objektist, tavaliselt nende turvalisuse huvides, ka vangla korrapidaja või siis korrapidaja abi. Seda selleks, et kinnipeetavad, nähes rohkem või ka kõrgema ametiastmega vanglaametnikke, ei julge üldjuhul nii füüsiliselt kui ka verbaalselt takistada valvuritel läbiotsimist. Rohkem ametnikke on vajalik ka selleks, et kui näiteks vangikambrist leitaksegi mobiiltelefon, siis ei hakka kinnipeetavad nn. „varrukas rippuma“, et seda telefoni tagasi lunida.

Läbiotsimisteks jääb valvetoimkonnal aega vaid pärast päevast kinnipeetavate kohalolekukontrolli. Selleks ajaks on kinnipeetavate liikumine ning nende saatmise vajadus vangla territooriumil jäänud tunduvalt harvemaks. Tulemuse saavutamiseks - kätte saada mobiiltelefon - peab korrapidaja ja tema meeskond näitama üles leidlikkust

---

¹³ Jaaska, A. (1993). Korrektsiooniohvitseri käsiraamat I osa. Konfidentsiaalne. Tallinn, lk 70

ja välja mõtlema aina uusi viise ning mooduseid, et kinnipeetavate juurde kiiremini ja märkamatumult pääseda. Vastasel juhul, juba sisenedes eluosakonna jalutushoovi väravast, kõlab kinnipeetavate seas hoiatushüüe, pärast mida kõik keelatud esemed suudetakse sekundite jooksul peidikutesse asetada.

Vanglaametnikud on täheldanud, et vangla subkultuurile omaselt on iga eluosakonna koridori otsaaknal istumas kindlaks määratud kinnipeetav, kes valvurite lähenemise korral hoiatab sellest sama eluosakonna teisi kinnipeetavaid valjuhäälse hüüdega või jookseb kiiresti teatud kambri juurde ning annab ukse vahelt märku läheneva toimkonna eest. Kinnipeetavate poolt on kindlalt paika pandud, kes ja mis ajavahemikul valvab. Sellisel „tööl“ olevat kinnipeetavat tasustatakse kaasvangide poolt nii sigarettide, tee kui ka kohviga.

Murru Vangla julgeolekuosakonna juurde loodi 01.12.2007. a. nn. läbiotsimisgrupp, mille liikmeks määrati ka käesoleva lõputöö autor. Läbiotsimisgrupp tegeles eranditult läbiotsimistega, läbiotsimisobjekti või isikuid ise valides või siis realiseerides operatiivinformatsiooni. Läbiotsimisgrupi põhiline tööaeg oli tööpäevadel kella poole viieni, mis oli aga aeg, mil kinnipeetavate mobiiltelefonid on paremini peidetud ja nende kasutamist sellisel ajal esineb harva.

Seetõttu võib nentida, et mobiiltelefonide avastamine läbiotsimisrühma poolt oli mõneti raskendatud. Märkatavaid tulemusi esines sellegipoolest. Läbiotsimisgrupp tegutses julgeolekuosakonna juures seitse kuud ning umbes pooled mobiiltelefonid, mis olid vanglas selle ajaga leitud ja konfiskeeritud, oli avastatud just selle rühma poolt.

Lõputöö autori pikaajaline vanglatöö kogemus on aidanud kaasa peidikute leidmisel vanglas. Edukate läbiotsimistulemuste põhjus oli sageli selles, et kinnipeetavad peidavad mobiiltelefone ühispeidikutesse, kus võib korraga olla 5-10 mobiiltelefoni. Eduka läbiotsimise juures on oluline osa ka operatiivinformatsioonil, mida omades on kergem kontsentreeruda ühe või teise ühispeidiku või keelatud aine otsimisele. Läbiotsimisgrupi eeliseks oli ka see, et rühm tegeles peamiselt ainult läbiotsimistega ning tänu sellele täienesid rühmaliikmete oskused pidevalt.

Objektile minnes oli läbiotsimisgrupi liikmete eeliseks see, et neil oli piisavalt aega teostada kvaliteetset läbiotsimist. Ööpäevases vahetuses töötavad valvurid aga peavad

täitma ka teisi kohustusi ja sellepärast ei jätku tihtipeale aega tõhusa ja tulemusi andva läbiotsimise teostamiseks. Alates 01.07.2008. a. lõpetati Murru Vanglas läbiotsimisgrupi tegevus.

2.1.2. Tõkked salakauba leviku vähendamiseks sh. mobiilside levi tõkestamine

Mobiiltelefonide leviku ja kasutamise tõkestamiseks on Murru Vanglas võetud kasutusele mitmeid erinevaid meetmeid. Justiitsministeerium ja Läti firma Nameks Ltd. allkirjastasid 31. juulil 2006. a lepingu, mille kohaselt paigaldas Nameks Ltd. Murru Vanglasse mobiiltelefonilevi tõkestamise süsteemi. Firma Nameks Ltd. kasuks otsustati kui kõige odavamale (2,3 miljonit EEK-i) teenuse pakkujale. Peagi jõuti järeldusele, et firma Nameks Ltd. ei täitnud oma ülesandeid piisavalt efektiivselt, sest mobiilside levi kadus vangla territooriumilt vaid osaliselt.

Murru Vangla territooriumil kadus TELE-2 operaatori mobiilside levi, kuid teiste mobiilsideoperaatorite levi kadus vaid osaliselt. Eluosakonnas võis, näiteks, vasakpoolses hoone osas levi olla, kuid paremal pool võis see näiteks puududa. Kuna eluseksiooni kambriüksed olid avatud 24 tundi ööpäevas, siis käisid eluosakonna kinnipeetavad vabalt helistamas selles kohas, kus mobiilside levi oli olemas.

Levitõkestite paigaldusega kadus levi paraku ka Rummu asulast, mille elanikud kaebasid levi puudumisest mobiilside operaatoritele. Selliste kaebuste järgnedes näiteks As Elisa tehnilised töötajad saabusid Rummu asulasse, mõõtsid levi tugevust ja varsti paigutatigi elamu katustele uued, täiendavad levivõimendid. Nii taastati sidekvaliteet Rummu asulas ja paraku tugevdati ka mobiilside levi vangla territooriumil. Justiitsministeerium katkestas koostöö firmaga Nameks Ltd. lepingu mittetäitmise tõttu.

Justiitsministeerium sõlmis 23. november 2007. a uue lepingu firmaga E-arsenal, mis taas rajas Murru Vanglasse mobiiltelefoni levi tõkestamise süsteemi. Kinnipeetavad avastasid aga jällegi võimaluse levitõkestite vältimiseks. Eluosakonna aknast katusele visatud 2-3 meetri pikkune traadijupp, mille üks ots oli kinnitatud mobiiltelefoni antenni külge, taastas levi täielikult. Aknast välja visatud traat aga äratas kahtlust vanglaametnike seas, kes mõistsid, et selles kambriks võivad kinnipeetavad mobiiltelefoni

kasutada. Pidevalt eksperimenteerides, leidsid kinnipeetavad peagi veelgi parema lahenduse. Traadi ots kinnitati ühelt poolt televisioonikaabli külge ja teine ots mobiiltelefoni külge. Mobiilside levi taastus jällegi vanglas.

Rohkesti rahalisi ressursse nõudnud levitõkestid summutasid kokkuvõtvalt mobiilsidelevi vaid administratiivhoones ja peavalvekeskuses. Kinnipeetavad leidsid aina uusi mooduseid, kuidas enda tarbeks mobiilside levi taastada. Novembris 2008. a. katkestas Justiitsministeerium taas lepingu E-Arsenaliga, kuna viimane ei suutnud vangla territooriumil piisavalt mobiiltelefoni levi tõkestada.

Samas võeti novembri algusest Murru Vanglas kasutusele seitse mobiilset mobiiltelefoniotsijat „mobifinder“, mis fikseerib töötava mobiiltelefoni, andes sellest ametnikule märku nii helisignaaliga kui ka vibratsiooniga. Seadmed anti kasutusse igasse eluosakonda, valvurite kätte. See väike seade külvas kinnipeetavate hulgas paanikat, kuna kohe kui kinnipeetav mobiiltelefoniga helistama hakkas suundus valvetoimkond tema kambri poole läbiotsimist teostama.

2.1.3. Kaudsed meetmed mobiiltelefonide leviku vähendamiseks vanglates

Mitmed abinõud ja muudatused, mis on ette võetud Murru Vanglas 2008 – 2009. aastal on kaudselt mõjutanud ka mobiiltelefonide kättesaadavust ja levikut kinnipeetavate seas. Suuresti mõjutas olukorda kinnipeetavate arvu vähendamine 1600–lt kinnipeetavalt 500- ni, samuti kinnipeetavate kontingent. Murru Vanglasse on tänaseks paigutatud vaid kinnipeetavad, kes kannavad karistust seksuaalkuritegude, mootorsõiduki juhtimise eest joobeseisundis ning kinnipeetavad, kellel eluaastaid 55 ja üle.¹⁴

Vangistusseaduse §-iga 46 lg 1 kooskõlas kehtestati alates 27. november 2008 a. Murru Vangla direktori käskkirjaga number 133¹⁵ kinnipeetavatele kohustuslik vanglariietus ning kinnipeetavate isiklikud riided võeti hoiule vanglas asuvasse riietelattu. See abinõu lihtsustas vanglaametnike poolt teostatavat läbiotsimistööd, kuna kinnipeetavatel on nüüd tunduvalt vähem asju.

¹⁴ Täitmisplaan. 25.03.2008. RTL 2008, 29, 424, RTL 2009, 1, 4

¹⁵ Murru Vangla direktori käskkiri nr 133. 27.11.2008

Mobiiltelefonide peitmise on teinud raskemaks ka ööseks kambrite lukustamine avatud sektsioonides, mis tuleneb vangistusseaduse §-st 8 lg. 1 ning mille rakendamist alustati Murru Vanglas alates novembrist 2008 a.

Kinnipeetavate tööstusterritooriumilt eluosakondadesse liikumine vähenes oluliselt, kui Murru Vangla direktor määras 2008. a oktoobrist kinnipeetavate üleloenduse endise kella 16.10 asemel 18.00-ks¹⁶. Tõhusus seisneb selles, et varem saabusid töötavad kinnipeetavad loenduse ajaks eluosakonda tööriietes, mis olid määrdunud ja kindlasti kannatas seetõttu nende läbiotsimise kvaliteet, kuna ametnikud võisid karta enda määrimist. Uue korra kohaselt saabuvad kella kuueseks loenduseks kinnipeetavad eluosakonda pärast oma tööpäeva lõppu, olles eelnevalt vahetanud tööriided vanglavormi vastu.

Iga läbiotsimine peab olema sooritatud süstemaatiliselt ja täies mahus. Lohakas läbiotsimine võrdub põhimõtteliselt läbiotsimise teostamisest keeldumisega. Kinnipeetavad õpivad varakult selgeks, mida vanglaametnikud endast kujutavad. Sellest tulenevalt on neil juba teada, millised ametnikud teostavad täielikku läbiotsimist ja millised on hooletud.¹⁷

2.2 Ülevaade rahvusvahelisest praktikast ja mobiiltelefonide avastamiseks tarvitusele võetud abinõudest vanglates

Mobiiltelefon on suureks probleemiks ka välisriikide vanglates. Välisriikide vanglateenistujad on aeg-ajalt sunnitud tõdema, et kinnipeetavad võtavad kasutusele aina uusi meetode, et omandada mobiiltelefoni vanglas.

2008. aasta juunikuul avastasid Brasiilias, San Paolo osariigi Marilia vangla vanglaametnikud järsu mobiiltelefonide ja narkootikumide arvu tõusu seelses vanglas. Hakates uurima mobiiltelefonide vanglasse sattumise viise, avastasid vanglaametnikud vanglas katusel mõned tuvid, kes istusid ja püüdsid õhku tõusta, kuid ei suutnud, kuna

---

¹⁶ Murru Vangla direktori käskkiri nr 1-4/29. 20.10.2008

¹⁷ Jaaska, A. 1993. Korrektsioonihoitseri käsiraamat I osa. Konfidentsiaalne. Tallinn, lk 165

neile oli selja peale kinnitatud kotikesed, mis sisaldasid mobiiltelefone. Tuvastati, et väljaspool vanglat pandi salakaup tuvi selga ning ta visati õhku. Tuvi lendas vangla katusele, kus sealsed kinnipeetavad oma salakauba sel moel kätte said. Ametnikud ütlesid, et tuvid, aretatud ja treenitud vanglas, elasid vangla katusel, kust vangid said saadetised kätte.¹⁸

Samal aastal võeti ära plaanivälise läbiotsimise käigus Tai kuningriigis, Bangkoki Bang Kwang vanglast hulgaliselt mobiiltelefone ja SIM-kaarte. Sealne vangla juhataja ütles, et keelatud asjade sissetoomise katsed on vanglates väga levinud ja moodused on innovatiivsed. Nad on näiteks leitud mobiiltelefone peidetuna toidu sisse, SIM-kaarte on leitud kuivatatud kalmaari seest. Üks mobiiltelefon leiti topituna surnud konna sisse ja visatuna üle vanglamüüride. See oli abinõu, et mobiiltelefon ei saaks kahjustada üleviske käigus.¹⁹

Olles omandanud mobiiltelefoni üritavad kinnipeetavad neid iga hinna eest kauem varjus hoida vanglaametnike eest, sageli isegi oma tervise hinnaga. Augustis 2008. aastal teostas Pakistani Vanglate osakond Camp Jail'is vangide hulgas „puhastusseeria“, kasutades selleks metalliotsijat. Sellisel viisil võeti vangidelt ära 30 mobiiltelefoni, mis olid peidetud nende pärasoolde. Telefonide eemaldamiseks vajadis meditsiinilist sekkumist seitse vangi.

Kinnipeetavate ja vangla külastajate poolne mobiiltelefonide ja teiste keelatud asjade peitmine oma kehasse on küllaltki levinud. Telefonide peitmine kehasse ei ole sugugi ohutu – Inglismaal viidi vang haiglasse, kui ta oli mobiiltelefoni peitnud oma kehasse ja ei olnud võimeline seda hiljem iseseisvalt välja saama. Talle tehti üle 200 sisemise õmbluse ja arstid pidid eemaldama osa tema põiest.²⁰

Mobiiltelefon kinnipeetavate valduses on ohuks vangla julgeolekule. See hõlbustab kinnipeetavate omavahelist suhtlemist nii vanglasiseselt kui ka erinevate vanglate vahel. Mobiiltelefonide abil võivad kinnipeetavad korraldada vanglates arveteklaarimisi, seda nii üksiku kinnipeetava kui ka jõukude vahelisel tasandil. Selline tegevus võib areneda probleemiks ka rahvusvahelises mastaabis. Näiteks Brasiilias oli 2001. aastal selle maa

---

¹⁸ Grudgings, S. Drugs, phones wing their way to prisoners. <http://tinyurl.com/dkgz5u> , 25.06.2008

¹⁹ Drug barons turn to toads to smuggle mobile phones. <http://tinyurl.com/c7qdbv> , 19.01.2009

²⁰ Seven Prisoners Hospitalised After Hiding Mobile Phones in Their Bodies. <http://tinyurl.com/5htfl7>, 31.08.2008

suurim vanglate massirahutus, mis oli korraldatud mobiilside võrgu abil. Rahutus levis 28-sasse riigi vanglasse, kus kokku 10 000 kinnipeetavat võtsid samal ajal valvureid pantvangi ja hoidsid vanglakülastajaid oma meelevaldas.²¹

Mobiiltelefonide leviku tõkestamiseks vanglates on erinevates riikides kasutusele võetud erinevaid abinõusid. Näiteks 2007. aastal kaalus Inglismaa valitsus paigaldada igasse vanglasse elektroonilised kehaskännerid, et tuvastada mobiiltelefone ja metallrelvasid, mis on peidetud inimeste kehasse. Vanglateenistuse minister ütles, et igasse vanglasse paigaldatav, üle 6500 naelsterlingi (üle 110 000 eek) maksev skänner aitab nurjata salakaubana sisseveetavate mobiiltelefonide kasvu.

Skännerit on katsetatud kaheksas kõrge turvalisusega vanglas uute vanglasse saabujate ja nende isikute suhtes, kes saavad tagasi vanglasse kohtuistungitelt. See on üks osa rahvuslikust ennetustööst vältimaks mobiiltelefonide, relvade ja nugade lubamatut toomist vanglasse. Keha turvaskänner (The Body Orifice Security Scanner ehk BOSS) on mobiilne tool koos kolme tundliku sensoriga, mis võimaldab avastada inimese peal või sees väikseid metallesemeid, nagu õmblusnõel või kirjaklamber. BOSS-tool oli nii tundlik, et avastas ka peidetud SIM-kaardi. Inglismaa vanglates leiti alates oktoobrist 2006 kuni detsembrini 2007 üle 400 mobiiltelefoni kuus.²²

Efektiivseks ja vähem rahalisi ressursse nõudvaks vahendiks osutus ka spetsiaalselt väljakoolitatud teenistuskoer. Koer oli välja treenitud leidmaks mobiiltelefone. Avalik demonstratsioon endises Marylandi vangimajas toimus 2008. a juulis. Demonstratsioonil anti koertele ülesandeks leida telefonid rohkem kui pooltosinat korda ning läbi kukkusid nad ainult ühel korral, kui kästi leida telefon 30 sekundiga. Ühel juhul üks koer möödus väikesest televiisorist ja videomakist enne kui jäi seisma selle televiisori juures, kuhu sisse oli peidetud mobiiltelefon. Riigi turvalisuse- ja õiguskaitseteenistuse sekretär ütles, et mobiiltelefonid on arvatavasti kõige halvemini kontrollitav salakauba tüüp. Mobiiltelefonid soodustavad kõige enam vangi jätkamist kuritegelikul teel.

---

²¹ Axtman, C. The newest prison contraband: cellphones. <http://tinyurl.com/8v44or>, 11.06.2004

²² Ford, R. Prisons call in body scanner to defeat mobile phone smugglers. <http://tinyurl.com/cg68df>, 21.12.2007

Mobiiltelefonid on muutunud aasta-aastalt aina väiksemaks ja neid on lihtsam peita. Mobiiltelefone toimetatakse vanglasse töölelubamise programmide raames, pereliikmete kaudu, ehitustööliste kaudu, kes töötavad hoonetes ja ka vanglaametnike kaudu. Treenitud teenistuskoad võivad olla lahenduseks probleemidele, millega vanglad igapäevaselt tegelevad.

Koerajuht selgitas demonstratsioonil, et pole selge, millist telefoniosa koer täpselt tunneb, kuid arvatavasti loomad haistvad kombinatsiooni erinevate osade lõhnadest ja akumulaatorist eralduvatest gaasidest. Veel lisas treeningkeskuse omanik, et isegi kui vangid peidaksid mobiiltelefone maapähklivõi sisse ja pakiksid need veekindlasse plastikusse ja „uputaksid“ neid WC-pottidesse, leiaks koer nad sellegipoolest.²³

Mobiiltelefoni omamise eest vanglas võib Iirimaal kinnipeetav saada oma vanglakaristusele 1 kuu pikkuse lisakaristuse. Iirimaal jõustus 1. mail 2007. a. seadusandlus, mille kohaselt mobiiltelefoni omamine või kasutamine kinnipeetava poolt on kriminaalkuritegu ning selle eest saab kinnipeetav reaalse vanglakaristuse.²⁴

---

²³ Morse, D. Dogs' New Trick: Finding Cellphones. <http://tinyurl.com/5942m8>, 10.07.2008

²⁴ Kullman, J. Irish Law Bans Mobile Use by Prisoners. <http://tinyurl.com/cy5ojt>, 15.08.2007

3. UURIMUS

3.1 Uurimuse meetodika ja protseduurid

Uurimiseks nimetatakse mitmesuguseid tegevusi: kaardistamist, teabe kogumist ja liigitamist, statistiliste andmete esitamist, intervjuerimisainestike ja liigitamist ja isiklike kogemuste kirjalikku esitamist.²⁵ Käesoleva lõputöö raames viidi eesmärkide saavutamiseks läbi sisuline kaardistamisuuring.

Lisaks lõputöö teoreetilisele ja autori kogemuslikule osale on käesolevas lõputöös läbi viidud uurimus. Uurimuses on olnud aineseks kinnipeetavate isikute seas korraldatud ankeetküsitlus, mis oli suunatud kahele erinevale valimile. Saadud andmeid on autor lõputöö kaitsmise aasta märtsikuus analüüsinud, saadud vastuste põhjal on tehtud kokkuvõtted.

Ankeetküsitlused viidi 2009. a veebruaris ja märtsis läbi kõigis Eesti vanglates, väljaarvatud Harku Vanglas. Küsimustikud olid koostatud vastusevariantidega ning mõndade avatud küsimustega, et vastaja saaks öelda oma teemakohase arvamuse. Ankeedid oli koostatud nii eesti kui ka vene keeles. Küsimustike edastamisel olid abiks vanglate julgeolekuosakondade spetsialistid, keda võikski tinglikult nimetada käesoleva uurimuse läbiviimisel meeskonnaks. Autor viis enne uuringu alustamist Murru Vanglas läbi pilootuuringu, mille järgselt muudeti osaliselt küsimustiku ülesehitust.

Esimese küsitluse (lisa 1) valimiks olid kinnipeetavad, kes kandsid uuringu läbiviimise ajal karistust Murru Vanglas ning on karistust kandnud vähemalt 1 aasta. Kinnipeetavatele jagati kokku 120 ankeeti, pooled neist eestikeelsed, pooled venekeelsed. Autorile tagastati vaid 49 küsitlust, mis osutusid kasutuskõlblikeks.

Teise küsitluse (lisa 2) valimiks olid süüdimõistetud meessoost isikud, kellelt Murru Vanglas karistuse kandmise ajal käesoleva töö autor on isiklikult konfiskeerinud vähemalt 3 mobiiltelefoni. Sellisele kriteeriumile vastas erinevates vanglates 36 kinnipeetavat. Enamik neist kandis uuringu läbiviimise ajal vanglakaristust mõnes teises

---

²⁵ Hirsijärvi, S. 2005. Uuri ja kirjuta

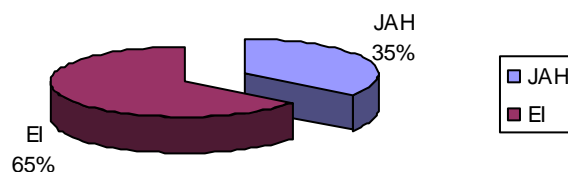
Eesti vanglas: neist Tallinna Vanglas 6 kinnipeetavat, nende hulgas ka 1 eluaegset vanglakaristust kandev kinnipeetav; Tartu Vanglas 11 kinnipeetavat ja Viru Vanglas 11 kinnipeetavat, nende hulgas 2 eluaegset vanglakaristust kandvat kinnipeetavat. Murru Vanglas kandsid eelpool mainitud valmist uuringu läbiviimise hetkel karistust 8 kinnipeetavat.

Kinnipeetavad vastasid ankeetküsitlusele üldjuhul meelsasti. Viru Vanglast laekus 11-st ankeedist 9 kinnipeetava vastused; Tartu Vanglas vastasid 11-st kinnipeetavast 6 kinnipeetavat ja Tallinna Vanglas 6-st süüdimõistetust 4. Murru Vanglas jagatud 8-st ankeedist täideti ja tagastati kõik.

Kasutuskõlblikke ankeeti oli 36 vastamiseks esitatud ankeedist kokku 27.

3.2 Uurimuse ajal Murru Vanglas karistus kandvate kinnipeetavate ankeetküsitluse tulemused

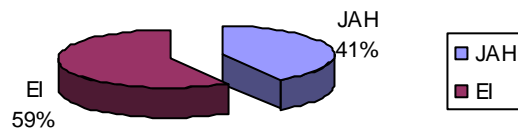
Esmalt soovis töö autor välja selgitada, kui paljud Murru Vanglas karistust kandvad süüdimõistetud teavad mõnda sama vangla kinnipeetavat, kellel on olemas mobiiltelefon. Ankeetküsitlusele vastanud 49 kinnipeetavast väitsid 17 isikut, et nad teavad, kellel on mobiiltelefon Murru Vanglas.

Joonis 6. Kaasvangi mobiiltelefonist teadlikud kinnipeetavad

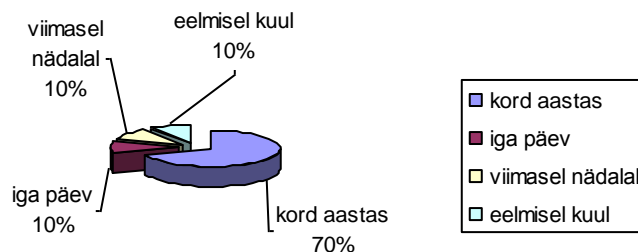
Järgmiseks soovis autor teada, kas anketeeritav on ise kasutanud Murru Vanglas mobiiltelefoni. 49-st kinnipeetavast vastas 29, et ei ole oma vangituse ajal kasutanud

mobiiltelefoni. Töö autori arvates ei eelda asjaolu, et kinnipeetav on mobiiltelefoni kasutanud vanglas tingimata seda, et mobiiltelefon oli kinnipeetava oma. Ta võis seda ka laenata kaaskinnipeetavalt.

Joonis 7. Vanglas mobiiltelefoni kasutanute suhtarv

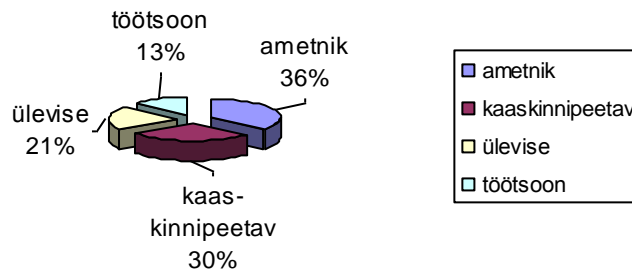
Järgmisele küsimusele vastasid vaid need, kes ülaltoodud graafiku järgi vastasid jaatavalt. Sooviti teada, millal 41% vastanutest viimati mobiiltelefoni kasutasid. 70% neist on seda teinud kord aastas. Autori arvates eeldab see seda, et sellelt kinnipeetavalt on mobiiltelefon arvatavasti konfiskeeritud või on ta sellest ise mingil viisil vabanenud. Igapäevaselt kasutab vanglas mobiiltelefoni vaid vastanutest kaks isikut.

Joonis 8. Mobiiltelefoni kasutamise sagedus vanglas

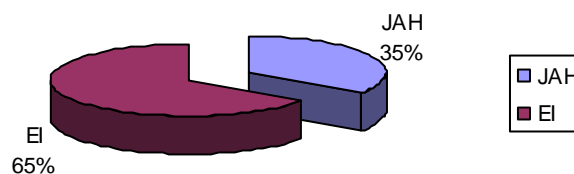
Eranditult kõik kinnipeetavad, kes vastasid, et nad ei ole Murru Vanglas kasutanud mobiiltelefoni, märkisid, et telefonid satuvad vanglasse ametnike kaudu. Ühes ankeedis oli märgitud isegi kinnipeetava ankeedi vastuste tagastamise ajal eluosakonnas töötava peaspetsialisti nimi. Kas taolise vastuse andja puhul võis tegemist olla isikliku antipaatiaga, antud töö autor ei oska täpsustada.

Uuringule tuginedes võib hinnata tõepäraseks teadmist, et suurem osa mobiiltelefone omandatakse vanglas siiski kaasvangide ja ülevisete kaudu. Vastustest selgus, et väikseim osa keelatud esemeid saadakse töötavate kinnipeetavate kaudu (vaid 13%).

Joonis 9. Mobiiltelefonide omandamise viis

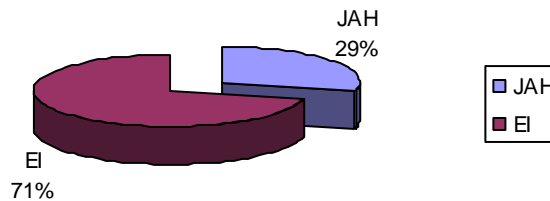
Töö autorit huvitas, kui paljud kinnipeetavad teavad konkreetset kinnipeetavat, kelle vahendusel piisavate vahendite olemasolu korral saaks hõlpsalt hankida mobiiltelefoni. Küsitluse tulemusena selgus, et 35% vastanutest teab siiski konkreetset kaaskinnipeetavat, kelle kaudu oleks võimalik mobiiltelefoni omandada. Siinkohal võib järeldada, et mobiiltelefonide levik on jõudsalt vähenenud, kuna vastava kinnipeetava olemasolust liiguks info kinnipeetavate seas kiiresti.

Joonis 10. Teadlikkus mobiiltelefoni vahendavast kaasvangist

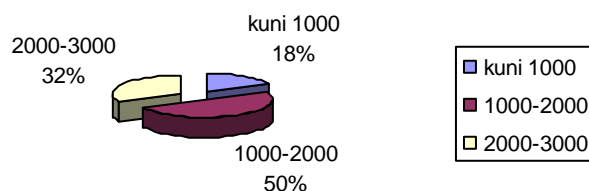
Uuringuga sooviti välja selgitada, kui paljud vastajad teavad ka ametnikku, kelle kaudu salakaupa omandada. Vastanute sõnul on kontroll ametnike üle suurenenud ning sellest tingituna ei nõustu keegi neist keelatud esemeid vanglasse toimetada. Autor eeldab, et

oma osa ka selles, et vanglaametnike professionaalsus on tõusnud tänu koolitustele, mida läbivad aina enam vanglatöötajaid. Seetõttu teadsid vaid 29% ankeetküsitlusele vastanutest ametnikku, kes tooks mobiiltelefoni vanglasse.

Joonis 11. Teadlikkus mobiiltelefoni vahendavast vanglateenistujast

Järgmiseks uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, kui palju maksaks mobiiltelefoni vanglasse sissetoomine. Enamik ankeetküsitlusele vastanutest kinnipeetavatest on märkinud mobiiltelefoni vanglasse sissetoomise hinnaks 1000 – 2000 krooni (50%). Suur osa vastasid ka, et 2000-3000 krooni eest on sissetoomine võimalik. Siin toodud summadele lisandub veel ka mobiiltelefoni hind.

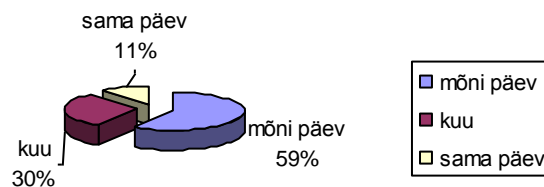

Joonis 12. Teadlikkus mobiiltelefoni vanglasse toomise hinnast

Autor uuris, kui kiiresti saaks vajadusel vang kätte väljaspool vanglat tellitud mobiiltelefoni. Enamik vastas ankeedis, et mobiiltelefoni vanglasse toimetamine võtaks aega vaid mõne päeva. Kinnipeetavad, kes seda kinnitasid, lisasid, et aega võtab mobiiltelefoni hankimine vabaduses asuvate sõprade/tuttavate poolt ning otsesele sissetoimetajale edastamine. Sageli otsest salakauba vanglasse viiat teavad vaid üksikud

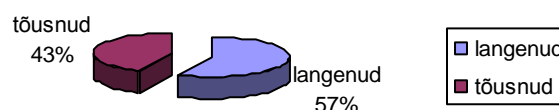
kinnipeetavad, kes „jälgede segamiseks“ on palganud omapoolse vahendaja, kelle kätte salakaup edasi toimetatakse.

Kinnipeetavad, kes vastasid, et keelatud esemete vanglasse toimetamiseks kulub vähemalt kuu aega, selgitasid, et see kehtib üle vanglamüüri visatavate mobiiltelefonide kohta. Nii palju aega kuluvat sellepärast, et haruharva visatakse korraga vaid üks või kaks mobiiltelefoni. Tavaliselt kogutakse kokku mitme kinnipeetava jaoks mõeldud telefonid ning visatakse korraga hetkel, mil on kõige vähem tõenäoline, et ülevise satub vanglaametnike kätte. Kinnipeetavad, kes väitsid end mobiiltelefoni kätte saavat ühe päevaga täpsustasid, et ostavad selle sel juhul oma kaaskinnipeetava käest.

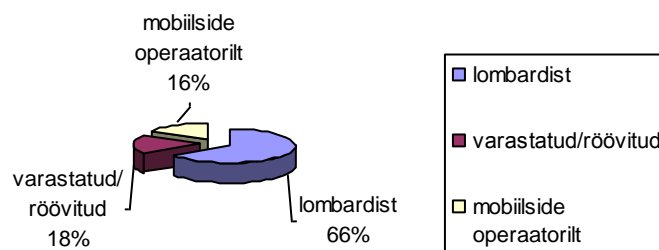
Joonis 13. Salakauba vanglasse toimetamise kiirus

Küsitluse tulemusena selgus, et üldiselt on mobiiltelefonide hinnad vanglasiseselt langenud. Põhjendati, et nõudlus mobiiltelefonide järgi on langenud, kuna võimalused lühikese aja jooksul sellest ilma jääda on väga suured. Nende sõnul pole mõtet suurt rahasummat raisata vaid selle peale, et kiiruga SMS saata ja siis kiiresti mobiiltelefon ära peita, kuna valvuritele jagatud „mobifinder“ on andnud märku mobiiltelefoni kasutamisest. Küsimusele vastupidiselt vastanud kinnipeetavad kinnitasid, et hinnad mobiiltelefonidele on tõusnud, kuna nende vanglasse toimetamine on muutunud oluliselt raskemaks.

Joonis 14. Mobiiltelefonide hind vanglas

Edasi uuris töö autor vanglasse toimetatud mobiiltelefonide päritolu kohta. Ülekaalus olid vastused, et need on ostetud odava hinna eest lombardist. Kuna vanglasse salakauba toimetamine läheb niigi kulukaks, peab ostma mobiiltelefoni võimalikult soodsalt, et selle lõpphind ei muutuks väljakannatamatult suureks. Kinnipeetavad, kelle arvamusel ostetakse telefonid erinevate sooduskampaaniate ajal mobiilsideoperaatorite käest, toovad sellise viisi plussiks välja odava hinna. Samas, miinusena nimetatakse isikulist seotust mobiiltelefoniga, mis võimaliku kuriteo toimepanemise korral mobiiltelefoni abil tooks kaasa pahandusi isikule, kelle nimel sooritati ostu-müügi tehing. Seda võimalust saavad kinnipeetavad kasutada vaid juhul, kui mobiiltelefoni ostja on kinnipeetavaga väga lähedastes ja usalduslikes suhetes. Kinnipeetavad, kes olid arvamusel, et mobiiltelefonid on varastatud/röövitud, nimetasid seda kõige odavamaks viisiks – vaid viis minutit riskeerimist.

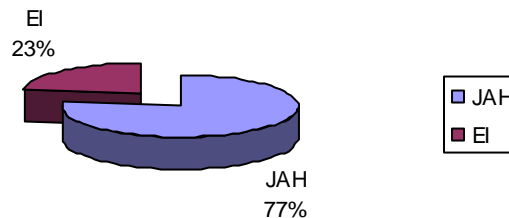

Joonis 15. Vanglasse salakaubana toodava mobiiltelefoni päritolu

Käesoleva lõputöö kirjutamise ajal Murru Vanglas karistust kandvate kinnipeetavate vastustest selgub, et võrreldes 2008. aastaga on olukord mobiiltelefonide kasutamise ja hankimise kohapealt kardinaalselt muutunud.

77% vastanutest on veendunud, et mobiiltelefone on vanglasse jäänud väga vähe, ja neid ei tule ka kuskilt juurde. Samuti on tugevnenud kontroll ametnike poolt. Mobiiltelefoni hankimise soovi korral peab maksma tasu mitmele vahendajale ning mobiiltelefoni lõplik hind kujuneks liiga suureks. Samuti on tänaseks vabanenud või paigutatud teise vanglasse kinnipeetavad, kes oskasid ja tahtsid organiseerida mobiiltelefone vanglasse. Kontroll on suurenenud ka ametnike endi üle ning sellest tingituna ei nõustu keegi neist keelatud esemeid vanglasse toimetama.

Vastanute seast oli ka arvamusi, et on suurenenud kinnipeetavate hulk, kes teevad salajast koostööd vangla julgeolekuosakonnaga. Sellest tingituna on mobiiltelefoni muretsenud kinnipeetav ohustatud vahelejäämisega nii kaaskinnipeetava poolt kui ka rohketel vanglaametnikele väljajagatud tehniliste vahendite poolt. Üks vastanutest kinnipeetavatest vastas, et järgmine kord kui tema mobiiltelefoni kasutab on ta vanglast vabanenud.

Joonis 16. Mobiiltelefonide kasutamise sageduse muutumine ajaliselt

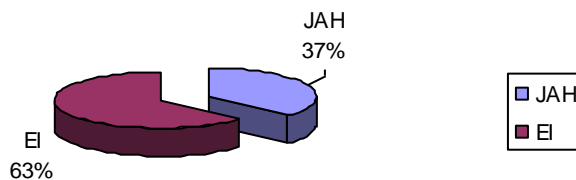
Küsimusele, kuidas on mõjutanud mobiiltelefonide kasutamist vanglas mobiilside levitõkestid, vastasid kinnipeetavad, et mitte kuidagi ei mõjutanud. Kadus küll mugavus kasutada mobiiltelefoni igas kohas, kuid igas eluosakonnas oli alati kohti, kus sidelevi säilis.

3.3 Korduvalt vanglas mobiiltelefoni omanud kinnipeetavate ankeetküsitluse vastused

Teise küsitluse valimiks olid kinnipeetavad, kellelt käesoleva lõputöö autor on isiklikult ära võtnud vähemalt kolm mobiiltelefoni. Esimesena sooviski käesoleva lõputöö koostaja teada, kui kiiresti pärast Murru Vanglasse saabumist omandati mobiiltelefon.

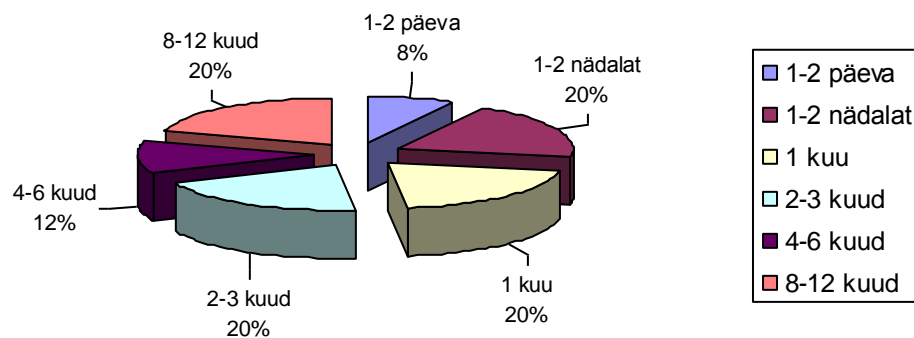
Ankeetküsitlusele vastanud 27 kinnipeetavast 18 väitis, et omandas Murru Vanglasse saabumisel mobiiltelefoni esimese nädala jooksul. Neist omakorda kaheksa kinnipeetavat täpsustasid, et nad ostsid mobiiltelefoni juba vanglasse saabumise esimesel päeval, viibides vastuvõtukambris, tehes seda kinnipeetavast päevniku või toidujagaja vahendusel.

Vastuvõtukambrid asusid kuni 2008. a maikuuni eluosakonnas nr 8, mis piirnes Murru Vangla töötsooniga. Käesoleva lõputöö autori arvates ei valmistanud vastuvõtuosakonna päevnikule ja toidujagajale mingeid raskusi võtta vastu töötsoonis käitistes töötavate kinnipeetavate käest müügiks pakutatavat mobiiltelefoni, et müüa seda edasi vastuvõtukambris asuvatele kinnipeetavatele.

Joonis 17. Teise vanglasse ümberpaigutamisel mobiiltelefoni kaasavõtmise kaalumine

Järgmiseks huvitas lõputöö autorit, et kui pika aja pärast omandatud telefon kinnipeetavalt konfiskeeriti. Vastused olid väga erinevad: 12-ne kinnipeetava väitel konfiskeeriti temalt esimene mobiiltelefon esimese kuu jooksul. Oli ka kinnipeetavaid, kellelt võeti alles 8-12 kuu möödudes telefon ära

Joonis 18. Mobiiltelefoni konfiskeerimisele kulunud aeg

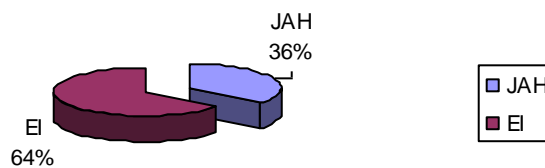
Ankeetküsitluse kolmas küsimus uuris mobiiltelefonide arvu, mis on responndilt konfiskeeritud nende Murru Vanglas viibitud ajal. Vastanute seast 5 kinnipeetavat mobiiltelefonide arvu ei täpsustanud, kuid vastasid, et mobiiltelefone oli temalt ära võetud väga palju. Ülejäänud 22 ankeetküsimustikule vastanud kinnipeetavalt konfiskeeritud mobiiltelefonide summaks oli 216 mobiiltelefoni. Üks

ankeetküsimustikule vastanud kinnipeetav väitis temalt konfiskeeritud mobiiltelefonide arvuks ligikaudu 50.

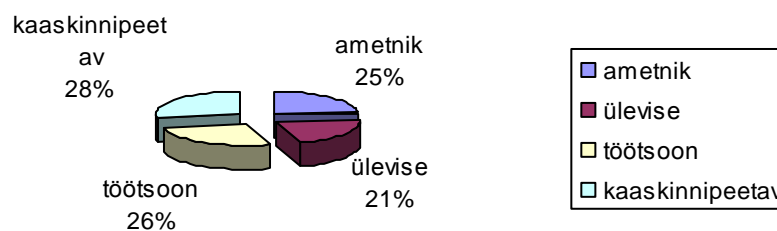
Vastanute hulgas oli ka kinnipeetavaid, kes väitsid, et ametlikult ei võetud neilt ära mitte ühtegi mobiiltelefoni, kuid peidikutest ja muul viisil (näiteks kinnipeetavalt, kellele laenati) konfiskeeriti küll nende isiklikke telefone.

Küsimusele, kas Murru Vanglas mobiiltelefoni omandamine oli keeruline, vastas 64% eitavalt. Valimi hulgas olevatest kaheksast kinnipeetavast, kes uurimuse ajal viibisid Murru Vanglas, vastas seitse, et mobiiltelefoni omamine Murru Vanglas on siiski keeruline. Täpsustuseks töid kinnipeetavad välja sagedased läbiotsimised, valvuritele väljajagatud mobiiltelefonide otsijad („mobifinder“) ning raskused, mis on seotud mobiiltelefonide peitmisega. Vastati ka, et eelmise vangla juhtkonna ajal oli lihtsam, nüüd keerulisem. Kahel juhul selgitati ka, et „mitte nii lihtne, kuid kuidagi võimalik ikka on“.

Joonis 19. Hinnang mobiiltelefoni omandamise keerukusele

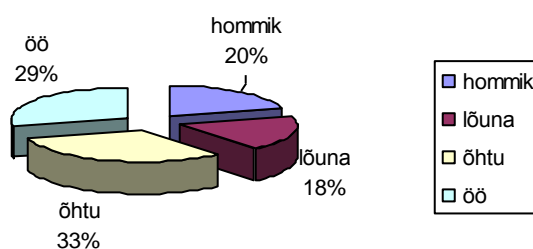
Järgnevalt uuris töö autor, millisel moel on Murru Vanglas kõige lihtsam mobiiltelefoni omandada. Peaaegu võrdselt nimetati kõiki autori poolt väljapakutud võimalusi. Täpsustuseks lisati, alati on vanglas kinnipeetavaid, kes elatuvad vahendusest saadavast kasumist, mis on teenitud mobiiltelefonidega äritsemisest vanglas. Samuti märgiti ära vanglateenistujate madalast palgast tulenev soov lisaraha teenida, mis on võimalik mobiiltelefonide ja teiste keelatud esemete/ainete vanglasse sissetoimetamisega.

Joonis 20. Lihtsaim mobiiltelefoni omandamise viis vanglas

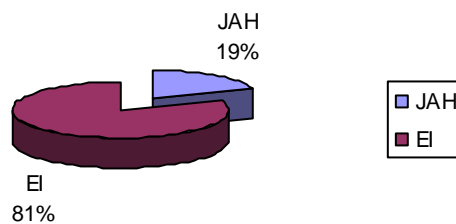
Uurimuse küsimusele, et mis ajahetkel on kõige ohutum Murru Vangla kinnipeetavatel mobiiltelefoni kasutada, vastas 62%, et õhtusel ja öisel ajal. See võib tuleneda sellest, et pärast ametlikku tööpäeva lõppu, kell 16.30, lahkub vanglast enamus ametnikke ja jääb kohale vaid ööpäevane teenistustoimkond. Enamasti jagub igasse eluosakonda 1 valvur, kelle liikumist on süüdimõistetutel kergem jälgida. Valvuri lahkumisel eluosakonnast oma ametikohuste täitmiseks, näiteks kinnipeetava saatmisel väljaspool eluosakonda, on mobiiltelefoni kasutamine kinnipeetavate poolt lihtne, kartmata sellega vahele jääda.

Kahjuks on aga valvurite motiveeritus ja töösused erinevad ning ankeedile vastanud kinnipeetavate väitel oli valvevahetusi, kelle ajal oli mobiiltelefon sisselülitatud 24 tundi järjest, väljaarvatud ajal, mil eluosakonnas toimus läbiotsimine. Ankeetküsitluse ajal Murru Vanglas viibivad kinnipeetavad väitsid kõige paremaks ajaks mobiiltelefoni kasutamiseks just hommikut ja päeva, seletades seda kambriuste lukustamisega ööseks. Päevasel ajal palutakse/sunnitakse kaaskinnipeetavat seista koridoris ja jälgida vanglaametnike liikumist, et välistada vanglaametnike kambriuste sisenemist ootamatult ajal, mil kinnipeetav kasutab mobiiltelefoni.

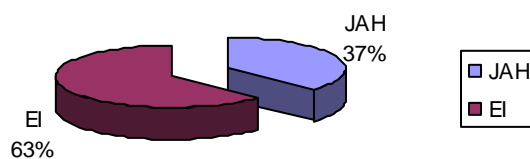
Joonis 21. Parim aeg mobiiltelefoni kasutamiseks

Töö autorit huvitas, kuidas mõjutas levitõkestite paigaldamine Murru Vanglas kinnipeetavate mobiiltelefonide kasutamist. Küsitletutest 81% olid arvamisel, et levitõkestid olid kasutud. Kinnipeetavate väitel kadus mugavus helistada igal pool ja igas asendis, kuid täielikult ei välistanud see mobiiltelefonide kasutamist kinnipeetavate poolt. Samuti halvenes kinnipeetavate sõnul mõne operaatori levi, kuid samas teiste mobiilside teenuse pakkujate levi säilis. Samuti kasutati levitõkestist ümberhiilimisel lihtsat traadijuppi, mis kinnitati mobiiltelefoni antenni külge, mille tulemusena levi taastus täielikult.

Joonis 22. Levitõkestite efektiivsus kinnipeetavate arvates

Mobiiltelefonide äravõtmine oli kuni 2009. aastani üsna sage. Sellest tulenevalt uuris töö autor, kas see tegur raskendas mobiiltelefonide kättesaadavust kinnipeetavate hulgas. Ankeetküsitlusele vastanute hulgast vastas 17 kinnipeetavat 27 hulgast, et ei raskendanud, kuna hakati mobiiltelefone muretsema suuremates kogustes korraga. Mobiiltelefonide konfiskeerimise sagedus oli kasulik nendega äritsevatel kinnipeetavate jaoks, kuna nõudlus suurenes.

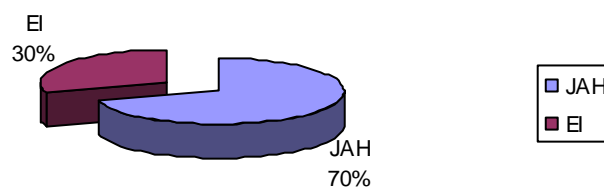

Joonis 23. Mobiiltelefoni konfiskeerimise sageduse mõju telefoni kättesaadavusele

Järgmiseks uuriti, kas mobiiltelefonide vanglasisesed hinnad suurenesid tänu nende sagedaste konfiskeerimistele. Vastanud kinnipeetavate sõnul muutusid hinnad ligi kahekordseks. Kinnipeetav, olles harjunud mugavusega helistada oma voodil lebedes ja

igal ajal, otsis aga mobiiltelefoni ära võtmise korral kohe uusi võimalusi, et soetada järgmine telefon.

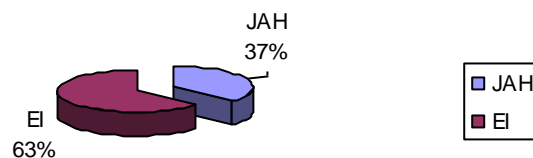
Üks ankeetküsimustikule vastanud kinnipeetav täpsustas, et nähes kaaskinnipeetavate sattumist sundolukorda, kasutasid mobiiltelefonidega äritsejad olukorra ära, suurendades oma kasumeid hindade tõstmisega. Samuti märgiti, et mobiiltelefonide hinda vanglas dikteerib töötsoon (kätistes töötavad kinnipeetavad). Mobiiltelefonide hinnatõusu märkisid ankeedis ära 19 kinnipeetavat 27 vastanu hulgast.

Joonis 24. Mobiiltelefoni konfiskeerimise sageduse mõju telefoni hinnale

Töö kirjutajat huvitas, kas Murru Vanglast teise vanglasse paigutamisel kaaluti võimalust oma mobiiltelefoni kaasa võtta, millega sooviti selgitada telefonide liikumist vanglate vahel. Üldjuhul märgiti, et tavaliselt, minnes teise vanglasse, mobiiltelefoni kaasa ei võetud. Need jäeti kambrikaaslaste kätte või müüdi maha. Kui aga kinnipeetav oli kindel, et teda viiakse üle teise vanglasse jäädavalt või pikemaks ajaks, siis võttis ta endale riski mobiiltelefon kaasa võtta. Ankeetküsitlusele vastanutest 5 väitsid, et on korduvalt ümberpaigutamisel teise vanglasse võtnud kaasa mobiiltelefoni.

Üks Viru Vanglasse üle viidud kinnipeetav kirjeldas ka viisi, kuidas ta seda tegi. Kinnipeetav väitis, et isiklikud asjad, mis lähevad hoiule vangla lattu plombeeritakse ning selle avamisel peab kinnipeetav viibima kõrval. Kinnipeetav peitis mobiiltelefoni enda isiklike asjade sisse plombeeritud kotis ning jõudes vanglasse avaldas ta soovi isiklike asjade hulgast võtta oma kasutusse spordijalanõud. Spordijalanõude otsimise ajal võttis ta kõrvalviibinud vanglaametnikule märkamatuks oma kambrisse kaasa ka mobiiltelefoni, mida kasutas enda väitel edukalt 3 kuud, enne kui see konfiskeeriti.

Joonis 25. Mobiiltelefoni kaasavõtmise kaalumine teise vanglasse paigutamisel

Viimaseks huvitas töö autorit, kas saabumisel teise vanglasse erines turvakontroll võrreldes saabumisega Murru Vanglasse. Kinnipeetavad vastasid, et uuemates kambertüüpi vanglates (Viru ja Tartu Vangla) on palju kaasaegset tehnikat kinnipeetavate kontrollimiseks nende saabumisel vanglasse. Ühe vastanu arvates teise vanglasse saabudes, olid teda kontrollinud ametnikud rohkem hõivatud MSN- is suhtlemisega kui tema läbivaatlusega. Võrdluseks toodi ka välja Murru Vangla ametnike head oskused teostada läbiotsimist ilma igasuguse tehnikata, mis olid kinnipeetavate sõnul palju tulemuslikumad. Üks ankeetküsitlusele vastanud kinnipeetav vastas, et üheselt ei saa vastata, kuna on kordi, kus otsitakse väga põhjalikult ja on olukordi kus mitte, sama kehtib ka Murru Vanglas. Oli ka arvamus, et järgmisel korral kambertüüpi vanglasse saabumisel, viiks 99% kindlusega mobiiltelefoni territooriumile.

3.4 Järeldused ja ettepanekud

Lõputöö uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada mobiiltelefonide kättesaadavuse ja kasutamisevõimaluste võimalikku muutumist Murru Vangla kinnipeetavate seas ajavahemikul 2005 – 2009.

Uuringu põhjal ilmneb, et kuni 2008. aasta juulikuuni oli Murru Vangla kinnipeetavate käest keskmine mobiiltelefonide konfiskeerimise arv päevas 3-4 ühikut, mis aasta lõikes ületab 1000 mobiiltelefoni. Neist suur osa on avastatud ööpäevase vahetuse valvuritest moodustatud läbiotsimismeeskonna meeskonna poolt. Valvuritel, kes teostasid läbiotsimist olid varustuseks vaid kruvikeeraja ja taskulamp, mis kvaliteetseks läbiotsimiseks ei ole kindlasti piisav varustus. Valdavalt saadi mobiiltelefone

kinnipeetavatelt kätte, kas nende isikliku läbiotsimise käigus või peidetuna isiklike asjade (kinnipeetavatel olid sellel ajal käes kogu isiklik riietus) hulgast.

Alates 2008. aasta juulist vähenes Murru Vanglas kinnipeetavate hulk 2/3 võrra. Kontroll kinnipeetavate üle vanglaametnike poolt suurenes märgatavalt.

Samuti riietati kinnipeetavad ümber vanglariietusse ja kambreid lahtistes eluosakondades hakati öörahu ajaks lukustama. Läbiviidud ankeetküsitluses, millele vastasid lõputöö koostamise ajal Murru Vanglas karistust kandvad kinnipeetavad, tõdesid viimased, et mobiiltelefoni omamine vanglas on muutunud viimase aasta jooksul väga raskeks. Nõudlus nende järgi on langenud, kuna tõenäosus, et mobiiltelefon konfiskeeritakse selle omandamise hetkest lühikese aja jooksul, on suur.

Ankeetküsitluses, mis oli suunatud kinnipeetavatele, kelle käest töö autor on tema Murru Vanglas viibimise ajal vähemalt 3 mobiiltelefoni konfiskeerinud, ilmnes tõsiasi, et soov mobiiltelefon iga hinna eest endale vanglasse salakaubana sisse tuua on neil säilinud. Isegi uutes kõrgete turvaabinõudega kambertüüpi vanglates on neilt vanglaametnike poolt konfiskeeritud mobiiltelefone.

Kuigi uurimusest selgus, et mobiiltelefonide kättesaadavus ja kasutamise võimalused on tunduvalt vähenenud, teeb käesoleva lõputöö autor veel tõhusama tulemuse saavutamiseks järgmised ettepanekud:

1. kaardistada kinnipeetavad, kelle käest on korduvalt mobiiltelefon konfiskeeritud -

(sarnaselt nagu on kaardistatud „kinnipeetavad, kellele tuleb täiendavat tähelepanu osutada“, sinna kuuluvad agressiivsed, põgenemiskalduvustega kinnipeetavad).

See abinõu lihtsustaks mobiiltelefonide kättesaamist kinnipeetavate käest, kuna on selge, et kinnipeetav, omades mobiiltelefoni, hoiab seda kasutamise eesmärgil oma läheduses. Mobiiltelefoni konfiskeerimise korral asub selline kinnipeetav otsima koheselt võimalusi uue hankimiseks, mis aga tähendab, et planeeritakse kas üleviset või üritatakse „ära osta“ ametnikku või planeeritakse kasutada mõnd muud salakaubateed, kuidas mobiiltelefon vanglasse toimetada. Kui kinnipeetav oleks vastavas nimekirjas, oleks vangla julgeolekutöötajatel, jälgides pärast mobiiltelefoni konfiskeerimist

kinnipeetavat kõrgendatud tähelepanuga, lihtsam avastada „turvaauk“ salakaubateele vanglasse.

2. Dresseerida välja teenistuskoeeri, kes otsiks mobiiltelefone

– sellist meetodit on kasutatud USA vanglates. Teenistuskoeer, kes oskab otsida mobiiltelefone, hõlbustaks keelatud esemete avastamist vanglate inim-või transpordipääslates. Lisaks, kaasates selliseid koeeri läbiotsimistele, on suurem tõenäosus avastada mobiiltelefon kinnipeetavate kambritest või vangla olmeruumidest. Vastavalt Vangistusseaduse § 71 lg 5 võib teenistuskoeera kasutada vaid narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamiseks. Töö autor teeb ettepaneku muuta antud punkti sõnastust, ehk siis - teenistuskoeera võib kasutada ka läbiotsimisel.

3. Varustada sarnaselt Murru Vanglale ka teistes vanglates igas sektsioonis ja igas vahetuses vähemalt ühte ametikohuseid täitvat valvurit seadmega „mobifinder“, koolitades ametnikku eelnevalt ka seda kasutama.

- seade hõlbustaks mobiiltelefonide avastamist vanglas, kuna selle abil on võimalik mobiiltelefoni kasutamise koht 1 meetri täpsusega välja selgitada. Mobiiltelefoni kasutamise korral annab „mobifinder“ koheselt märku raadiuses 1-50 meetrit (olenevalt arhitektuurilistest iseärasusest – ümbritsevate seinte paksusest ja metalli olemusest). Seadmel on ka hääletu režiim märguandeks mobiiltelefoni kasutamisest. See annab, näiteks öösel, kui kambriuksed on lukustatud, võimaluse vanglaametnike poolt teha märkamatu kindlaks kamber, kus kinnipeetav kasutab mobiiltelefoni. Ka ankeetküsitluse vastuste analüüsimise käigus ilmnis, et just see väike tekstipeileri kuju ja mõõtmega ning vöölkantav seade kujutab suurimat ohtu mobiiltelefoni omavatele kinnipeetavatele.

KOKKUVÕTE

Võrreldes aastaid 2005-2009, võib öelda, et Murru Vanglas on mobiiltelefonide levik kinnipeetavate seas märgatavalt vähenenud. Kuni 2008. aasta juulikuuni konfiskeeriti Murru Vanglas mobiiltelefone keskmiselt 3-4 ühikut päevas. Alates 2009. aasta algusest on konfiskeeritud mobiiltelefonide keskmine arv Murru Vanglas ühe kuu jooksul 4 ühikut.

Sellise tulemuse on saavutanud kaudsed meetmed, mis on ette võetud Murru Vanglas. Nendest enim väärib esiletõmmist kinnipeetavate arvu vähendamine 2/3 võrra. See abinõu hõlbustas kontrolli tugevnemise süüdimõistetute üle. Enne 2008. aasta juulikuud oli Murru Vangla 2-korruselises eluosakonnas, mille kambri ukсед olid 24 tundi ööpäevas avatud, ligikaudselt 190 kinnipeetava üle järelevalvet teostamas üks valvur. Lõputöö koostamise ajaks on iga eluosakond jagatud kaheks seksiooniks, mis on omavahel eraldatud ning kus asub vähemalt üks valvur seksiooni kohta. Lisaks lukustatakse öörahu ajaks kambriuksed.

Suuresti on Murru Vanglas mobiiltelefonide leviku vähenemisele kaasa aidanud kinnipeetavate isiklike asjade vähendamine miinimumini – kohustus kanda vanglariietust. Süüdimõistetutel on keerulisem peita mobiiltelefoni ning vanglaametnike poolt läbiotsimine on lihtsam ja tõhusam.

Käesoleva töö autor peab oluliseks mobiiltelefonide leviku tõkestajaks tehnilist vahendit „mobifinder“. Murru Vanglas on igas eluosakonnas valvuril tööülesannete täimiseks „mobifinder“, mis annab 50 meetri raadiuses häiret kasutatavast mobiiltelefonist. Enne 2008. aastat oli korrapidamisteenistusele väljastatud vaid 1 „mobifinder“, mida kasutas tavaliselt peaspetsialist-korrapidaja isiklikult (abivahend oli ka tema isiklikul vastutusel ning see anti üle vahetuselt vahetusele). Alates novembrist 2008 on seadmeid Murru Vanglas 7 ning need on väljastatud kõigile valvetoimkondadele. Valvur, kelle kasutusse „mobifinder“ antakse, peab olema saanud ka vastava väljaõppe seadme kasutamisest.

Samuti on vabanenud või paigutatud teistesse vanglasse kinnipeetavad, kes oskasid ja tahtsid organiseerida mobiiltelefon salakaubana vanglasse. Lisaks on suurenenud kontroll ka ametnike üle ning sellest tingituna ei nõustu keegi neist keelatud esemeid vanglasse toimetama.

Kinnipeetavate seas läbiviidud uurimusestki selgus, et mobiiltelefonide levik Murru Vanglas on vähenenud ning nende hankimine muutunud tunduvalt raskemaks. Kõik see on tänu meetmetele, mis on ette võetud, et vähendada mobiiltelefonide levikut.

Lõputöös ei leidnud kinnitust autori püstitatud hüpotees, et mobiiltelefonide leviku tõkestamiseks seni ette võetud toimingud ei ole olnud efektiivsed. Teostatud toimingud ja kasutusele võetud meetmed on olnud väga tõhusad.

KASUTATUD MATERJALID

1. Axtman, C. The newest prison contraband: cellphones. <http://tinyurl.com/8v44or>, 11.06.2004
2. Bowker, L. 1980. Prison victimization. Elsevier North Holland Inc., New York.
3. Crawly, E. 2005. - Prison Service Journal, 157, 6
4. Dan Kane Raleigh, N.C. Inmates dial up mayhem from behind bars. Edmonton Journal. 09.12 2008
5. Drug barons turn to toads to smuggle mobile phones. <http://tinyurl.com/c7qdbby> , 19.01.2009
6. Ford, R. Prisons call in body scanner to defeat mobile phone smugglers. <http://tinyurl.com/cg68df>, 21.12.2007
7. Grudgings, S. Drugs, phones wing their way to prisoners. <http://tinyurl.com/dkgz5u> , 25.06.2008
8. Hirsijärvi, S. 2005. Uuri ja kirjuta
9. Jaaska, A. 1993. Korrektsiooniohvitseri käsiraamat I osa. Konfidentsiaalne. Tallinn
10. Kullman, J. Irish Law Bans Mobile Use by Prisoners. <http://tinyurl.com/cy5ojt>, 15.08.2007
11. Morse, D. Dogs' New Trick: Finding Cellphones. <http://tinyurl.com/5942m8>, 10.07.2008
12. Murru Vangla direktori käskkiri nr 1-4/29. 20.10.2008
13. Murru Vangla direktori käskkiri nr 133. 27.11.2008
14. Nun the wiser: mobile phone found in jail birthday cake. <http://tinyurl.com/64tmqj>, 22.07.2008
15. Ruckenstein, M., Teppo, A. 2005. Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Rikosseuraamoviraston julkaisua. Vammala:Vammalan Kirjapaino Oy.
16. Seven Prisoners Hospitalised After Hiding Mobile Phones in Their Bodies. <http://tinyurl.com/5htfl7>, 31.08.2008
17. Skvortsova, K. F. 1999. Rassledovanie kontrabandõ; praktitseskie posobije. Moskva: Jurist.

Kasutatud normatiivmaterjal

Täitmisplaan. 25.03.2008. RTL 2008, 29, 424, RTL 2009, 1, 4

Vangla sisekorraeeskiri. 30.11.2000. RTL 2000, 134, 2139, RTL 2009, 1, 4

Väärteomenetluse seadustik. 22.05.2002. RT I 2002, 50, 313, RT I 2009, 3, 14

Kasutatud kohtulahendid

Harju Maakohus. 24.05.2006. 1-06-2806, kola.just.ee

Harju Maakohus. 01.09.2008, 1-08-7679, kola.just.ee

LISA 1

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia kolmanda kursuse üliõpilane ning viin läbi uurimust mobiiltelefonide levikust Murru Vanglas.

Teie käes olev küsimustik koosneb üheteistkümnest küsimusest ning selle täitmine võtab aega umbes 5 - 10 minutit. Küsimustik on täiesti anonüümne ning saadud andmeid kasutan ainult oma uurimustöös üldistatud kujul. Avatud küsimusele palun vastata punktiirjoonele kirjutades, valikvastusega küsimustele vastamiseks valige Teile sobivaim vastusevariant ning märgistage see ristiga. Soovi korral saate iga oma vastust täpsustada.

Raivo Taaramäe

1. Kas teate Murru Vanglas kinnipeetavat kellel on mobiiltelefon?

- Jah
- Ei

2. Kas olete Murru Vanglas olles kasutanud mobiiltelefoni.

- Jah
- Ei

Kui jah, siis vastake ka küsimusele nr 3, kui ei siis jätkake küsimusest nr 4

3. Millal kasutasite viimati Murru Vanglas mobiiltelefoni?

- Kasutan iga päev
- Kasutasin sel nädalal
- Kasutasin eelmisel kuul
- Kasutan mobiiltelefoni väga harva, umbes kord aastas

4. Millisel viisil on Murru Vanglas kõige lihtsam mobiiltelefoni omandada?

- Ametniku kaasabil
- Üleviske teel
- Töötsooni kaudu
- Kaasvangi vahendusel

Soovin täpsustada

.....

5. Kas teate kinnipeetavat, kelle vahendusel saaksite piisavate vahendite olemasolul hõlpsasti hankida mobiiltelefoni?

- Jah
- Ei

Soovin täpsustada

.....

7. Kas teate vanglateenistujat, kes tooks tasu eest mobiiltelefoni vanglasse?

- Jah
- Ei

8. Palju maksab mobiiltelefoni vanglasse sissetoomine?

9. Kui kiiresti saaksite vajadusel kätte väljaspool vanglat tellitud mobiiltelefoni?

Umbes kuu aja pärast

Mõne päeva jooksul

Samal päeval

Soovin täpsustada

10. Kas mobiiltelefonide vanglasisene hind on vanglas viimasel ajal oluliselt tõusnud/ langenud? Mis Te arvate, miks?

12. Minu arvates enamik vangla mobiiltelefonidest on:

Väljaspool vanglat õigelt omanikult varastatud/röövitud

Odavalt ostetud lombardist

Ostetud ametlikult mobiilside operaatorilt

Soovin täpsustada

13. Kas Teie arvates on mobiiltelefonide kasutamise ja hankimise võimalused Murru Vanglas viimasel aastal muutunud?

Jah

Ei

Kui vastasite jah, siis vastake küsimusele nr 14. Kui ei, siis jätkake küsimusega nr 15

14. Kuidas?

15. Kas ja kuidas mõjutas paigaldatud mobiilside tõke mobiiltelefonide kasutamist ja levikut vanglas?

Tänan vastamast!

Venekeelne:

Здравствуйте!

Я ученик Sisekaitseakadeemia и провожу исследование о распространении мобильных телефонов в тюрьме Мурру. Вопросник состоит из 13-дцати вопросов и его заполнение займет примерно 5-10 минут. Вопросник анонимный и полученные данные буду использовать только в своей исследовательской работе, в общей форме. На открытые вопросы прошу отвечать на пунктирных линиях. На вопросы, где можно выбрать вариант ответа, выберите пожалуйста для вас подходящий вариант и ответьте крестиком. При желании можете каждый свой ответ уточнить.

Raivo Taaramäe

1. Знаете ли вы заключенного в тюрьме Мурру, у кого есть мобильный телефон?

- ДА
- НЕТ

2. Вы когда нибудь использовали мобильный телефон в тюрьме Мурру?

- ДА
- НЕТ

Если ДА, тогда ответьте и на вопрос номер3, если нет, то продолжайте отвечать с четвертого вопроса.

3. Когда вы последний раз использовали мобильный телефон в тюрьме Мурру?

- Использую каждый день
- Использовал на этой неделе
- Использовал в прошлом месяце
- Использую мобильный телефон редко, примерно раз в году.

4. Каким способом легче всего заполучить мобильный телефон в тюрьме Мурру?

- С помощью чиновника
  - С помощью переброта
  - Через рабочую зону
  - при посредничестве другого заключенного
- Желаю уточнить
- .....

5. Вы знаете заключенного, при посредничестве которого могли бы при наличии достаточных средств легко достать мобильный телефон?

- ДА
- НЕТ

Желаю уточнить

.....

6. Вы знаете работника тюрьмы, кто принес бы за оплату мобильный телефон в тюрьму?

- ДА
- НЕТ

7. Сколько стоит принести мобильный телефон в тюрьму?

.....

8. Как быстро, при наличии нужды, можете достать, вне тюрьмы заказанный мобильный телефон?

- Примерно через месяц
  - Через несколько дней
  - В этот же день
- Желаю уточнить

.....

9. Поднялась/Упала ли в тюрьме существенно цена на мобильные телефоны внутри тюрьмы? Как вы думаете, почему?

.....

10. По моему большинство мобильных телефонов в тюрьме:

- Вне тюрьмы отобраны, сворованы у настоящих владельцев
  - Дешево куплены в ломбарде
  - Официально куплены у операторов мобильных сетей
- Желаю уточнить

.....

11. Как вы думаете, возможности использования и добычи мобильных телефонов в тюрьме Мурру за последний год изменились?

- ДА
- НЕТ

Если ответили ДА, тогда ответьте на вопрос номер 14. Если НЕТ, тогда продолжайте отвечать с 12-го вопроса.

12. Каким образом?

.....

13. Как и каким образом повлияла установленная защита от мобильных сетей на использование и распространение мобильных телефонов в тюрьме?

.....

Спасибо за ответы!

LISA 2

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia kolmanda kursuse üliõpilane ning viin läbi uurimust mobiiltelefonide levikust Murru Vanglas.

Teie käes olev küsimustik koosneb üheteistkümnest küsimusest ning selle täitmine võtab aega umbes 5 - 10 minutit. Küsimustik on täiesti anonüümne ning saadud andmeid kasutan ainult oma uurimustöös üldistatud kujul. Avatud küsimusele palun vastata punktiirjoonele kirjutades, valikvastusega küsimustele vastamiseks valige Teile sobivaim vastusevariant ning märgistage see ristiga. Soovi korral saate iga oma vastust täpsustada.

Raivo Taaramäe

1. Kui kiirelt peale Murru Vanglasse saabumist omandasite mobiiltelefoni?
.....

2. Kui pika aja pärast peale mobiiltelefoni omandamist see Teilt konfiskeeriti?
.....

3. Mitu mobiiltelefoni on Teilt Murru Vanglas konfiskeeritud?
.....

4. Kas Murru Vanglas on mobiiltelefoni omandamine keeruline?

Jah

Ei

Soovin täpsustada
.....

5. Millisel viisil on Murru Vanglas kõige lihtsam mobiiltelefoni omandada?

Ametniku kaasabil

Üleviske teel

Töötsooni kaudu

Kaasvangi vahendusel

Soovin täpsustada
.....

6. Millisel ajahetkel on kõige ohutum Murru Vanglas mobiiltelefoni kasutada?

Hommikul

Lõunal

Õhtul

Öösel

Soovin täpsustada
.....

7. Kas Murru Vanglasse paigaldatud levitõkestid takistasid mobiiltelefonide kasutamist oluliselt?

Jah

Ei

Soovin täpsustada

.....

8. Kas mobiiltelefonide konfiskeerimise sagedus raskendas mobiiltelefonide kättesaadavust Murru Vanglas?

Jah

Ei

Soovin täpsustada

.....

9. Kas mobiiltelefonide konfiskeerimise sagedus mõjutab mobiiltelefonide hinda Murru Vanglas?

Jah

Ei

Soovin täpsustada

.....

10. Kas Murru Vanglast teise vanglasse paigutamisel kaalusite võimalust oma mobiiltelefoni kaasa võtta?

Jah

Ei

Soovin täpsustada

.....

11. Kas saabumisel teise vanglasse erines turvakontroll võrreldes saabumisega Murru Vanglasse oluliselt?

.....

.....

Tänan vastamast!

Venekeelne:

Здравствуйте!

Я ученик Sisekaitseakadeemia и провожу исследование о распространении мобильных телефонов в тюрьме Мурру. Вопросник состоит из 11-дцати вопросов и его заполнение займет примерно 5-10 минут. Вопросник абсолютно анонимный и полученные данные буду использовать только в своей исследовательской работе, в общей форме. На открытые вопросы прошу отвечать на пунктирных линиях. На вопросы, где можно выбрать вариант ответа, выберите пожалуйста для вас подходящий вариант и ответьте крестиком. При желании можете каждый свой ответ уточнить.

Raivo Taaramäe

1. Как быстро после прибытия в тюрьму Мурру вы приобрели мобильный телефон?

.....

2. Как быстро после того как вы приобрели мобильный телефон, у вас его конфисковали?

.....

3. Сколько мобильных телефонов у вас конфисковали в тюрьме Мурру?

.....

4. Тяжело ли заполучить мобильный телефон в тюрьме Мурру?

ДА

НЕТ

Желаю уточнить

.....

5. Каким образом легче всего приобрести мобильный телефон в тюрьме Мурру?

С помощью чиновника

С помощью переброта

Через рабочую зону

При посредничестве другого заключенного

Желаю уточнить

.....

6. В какое время безопаснее всего использовать мобильный телефон в тюрьме Мурру?

Утром

В обед

Вечером

Ночью

Желаю уточнить

.....

7. Установленная защита от мобильных сетей существенно мешала использовать мобильный телефон в тюрьме Мурру?

ДА

НЕТ

Желаю уточнить

.....

8. Частая конфискация мобильных телефонов усложнила добычу мобильных телефонов в тюрьме Мурру?

ДА

НЕТ

Желаю уточнить

.....

9. Частая конфискация мобильных телефонов повлияла на цену мобильных телефонов в тюрьме Мурру?

ДА

НЕТ

Желаю уточнить

.....

10. При переводе из тюрьмы Мурру в другую тюрьму вы взвешивали возможность взять свой мобильный телефон с собой?

ДА

НЕТ

Желаю уточнить

.....

11. По прибытию в другую тюрьму отличалась ли существенно проверка личных вещей по сравнению прибытия в тюрьму Мурру?

.....

.....

.....

.....

Спасибо за ответы.

РЕЗЮМЕ

Название настоящей итоговой работы „ Мобильный телефон – запрещённая в тюрьме вещь, его распространение и методы пресечения этого на примере Тюрьмы Мурру“.

Целью настоящей работы является обзор о распространении мобильных телефонов и методы пресечения их распространения как в Тюрьме Мурру, так и в зарубежных странах.

В работе даются статистические показатели о конфискации мобильных телефонов в Тюрьме Мурру в течении последних четырёх лет (2005-2009), описываются и анализируются принимаемые способы предотвращения их доставки в тюрьму, установка технических средств блокировки распространения и различные уловки, открытые заключёнными, для обхода этих блокировок.

Автор в своей работе выдвинул гипотезу: принятые в Мурруской тюрьме меры по пресечению распространения мобильных телефонов до сих пор не были эффективными.

В дополнение к описанию теоретической части и опыта автора, в настоящей работе подведен итог исследования – опрос заключенных путем анкетирования.

В результате исследования установлено, что доступность и возможность использования мобильных телефонов заметно уменьшилась, в силу чего гипотеза автора не нашла подтверждения. Для более значительного достижения результата автор представленной работы предлагает следующее:

1. Картографировать заключенных, у кого неоднократно изымались мобильные телефоны;
2. Дрессировать служебных собак на поиск мобильных телефонов;
3. По примеру Мурруской тюрьмы снабдить устройством „mobifinder“ хотя бы одного тюремного чиновника из работающей дежурной смены каждой секции других тюрем, проведя с ним соответствующую учёбу.